

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Martina Pekárková

**DRŽBA JAKO PRÁVNÍ STAV
(HMOTNĚPRÁVNÍ ROVINA)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 16.4.2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 16.4.2009

.....

Martina Pekárková

Poděkování

Děkuji paní Doc. JUDr. Michaele Zuklínové, CSc. za odborné vedení a cenné připomínky při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	5
Kapitola I. Držba a její historický vývoj	7
I.1. Pojem a význam držby	7
I.2. Historický vývoj; názory na právní povahu držby	8
I.3. Pojetí držby podle platné právní úpravy	14
Kapitola II. Obecné otázky držby	16
II.1. Pojmové znaky držby	16
II.2. Nabývání a pozbývání držby	18
II.3. Předmět držby	23
II.4. Subjekt držby	25
Kapitola III. Držba oprávněná a neoprávněná	28
III.1. Kategorizace držby v historickém srovnání	28
III.2. Objektivní dobrá víra jako předpoklad oprávněnosti držby	29
III.3. Právní postavení oprávněného držitele	39
III.4. Právní postavení neoprávněného držitele	44
Kapitola IV. Ochrana držby	48
IV.1. Obecně k ochraně držby	48
IV.2. Prostředky ochrany oprávněného i neoprávněného držitele	49
IV.3. Žalobní ochrana oprávněného držitele	53
Kapitola V. Držba de lege ferenda	54
V.1. Úvahy nad platnou právní úpravou	54
V.2. Současná úprava držby v konfrontaci s úpravou budoucí	55
Závěr	63
Seznam literatury	65
Possession as a legal situation (material perspective)	68
Klíčová slova	70

Úvod

Připravovaná soukromoprávní rekodifikace znovuotevřela diskusi nad některými tradičními instituty občanského práva, mezi které bezesporu patří i institut držby. Od dob svého prvního formulování stala se držba předmětem zájmu právní vědy i praxe, nikoli jako součást obsahu vlastnického práva, ale jako samostatný právní institut, který do základních soukromoprávních vztahů vnáší nový obsah i uspořádání.

Držba jako právní stav je i předmětem této diplomové práce. Přestože je pozornost v první řadě věnována ustanovením § 129 až § 131 platného občanského zákoníku, snahou je pojednat o institutu v souvislostech, které rámec současné právní úpravy přesahují. Římskoprávní kořeny, historický vývoj, rozmanitost koncepcí i názorové rozdíly vztahující se k pojmu držba, to vše jsou ve světle budoucí právní úpravy otázky aktuální. Pomůže-li jejich výklad k lepšímu pochopení podstaty držby, slabin současné právní úpravy a úkolů pro úpravu budoucí, splní účel, pro který jsou do rámce diplomové práce zařazeny.

Práce je rozčleněna do pěti kapitol.

Úvodní kapitola vymezuje pojem držby a její význam. V kontextu historického vývoje nastiňuje názory na právní povahu držby a přibližuje tradiční spor právní vědy, jde-li o subjektivní právo či o faktický stav. Stať uzavírá zamyšlením nad současným pojetím držby.

Obecné otázky držby jsou předmětem kapitoly druhé. Platná právní úprava je konfrontována s úpravou všeobecného občanského zákoníku rakouského, jakožto nejvýznamnější občanskoprávní kodifikací, která kdy platila na našem území. Zejména v otázkách, který platný zákoník neřeší, resp. řeší jen dílčím způsobem, stává se obecný zákoník důležitým zdrojem poznání i inspirací pro příští kodifikaci. Práce neopomíjí ani judikaturu Nejvyššího soudu, která významným způsobem platnou právní úpravu držby dotváří. Tak je tedy pojednáno o dvou základních, pojmových znacích držby, problematice nabývání a pozbývání držby, subjektech držby a předmětu držby.

Třetí kapitola je věnována držbě oprávněné a neoprávněné. Platný občanský zákoník zná jediné dělení vztahující se jak k otázce vydržení, tak k postavení držitele vůči vlastníkovi - snad více než v jiných otázkách zde třeba poukázat na úpravu obecného občanského zákoníku. Stěžejními tématy kapitoly je problematika dobré víry, skutkový a právní omyl, držba contra tabulas, právní postavení oprávněného i neoprávněného držitele a jejich vypořádání s vlastníkem.

Základní otázky právní ochrany držby jsou zařazeny v kapitole páté. Pojednává se zde jak o soukromoprávní ochraně, která svědčí jen držiteli oprávněnému, tak o ochraně veřejnoprávní, platící pro držitele oprávněného i neoprávněného. Specifickým prostředkem ochrany je i svépomoc dovolená za přísně stanovených zákonných podmínek.

Závěrečná kapitola shrnuje problematická místa platné právní úpravy a přibližuje úvahy de lege ferenda. Vzhledem k přípravě nové občanskoprávní kodifikace, jejíž návrh již prošel připomínkovým řízením a nyní je v rukou Legislativní rady vlády, věnuje se institutu držby podle paragrafovaného znění návrhu.

Diplomová práce, jak ostatně název napovídá, nepojednává o držbě vlastníkově, institutu vydržení a otázkách procesních. Tyto, nikoli snad pro svou nedůležitost, již přesahují její předmět. Institut držby je natolik bohatý a zajímavý, že si zaslouží samostatnou pozornost a zpracování.

Práce vychází z právního stavu ke dni 31. března 2009.

Kapitola I. Držba a její historický vývoj

I.1. Pojem a význam držby

Držba patří mezi klasické instituty občanského práva, jehož historické kořeny můžeme hledat již v právu římském - je jen velkým štěstím a zásluhou antických právníků, že v tomto stavu postřehli důležitý zájem zasluhující si zvláštní právní pozornost a odlišení od práva vlastnického.¹⁾ Bývá však označován i za jeden z institutů nejspornějších, k čemuž nemálo přispívá skutečnost, že přesný univerzální pojem držby neexistuje a že je vždy třeba zkoumat jednotlivé právní úpravy, které v historickém vývoji dávaly tomuto pojmu rozmanité a odlišné významy.

Jeho potřebnost a případné negativní důsledky jeho absence v právním řádu lze však označit za nesporné. Vždyť držba je (v době svého vzniku výlučně a dnes co do svého významu zásadně) spjata s právem vlastnickým. Ať už ve své nejvýraznější podobě, kdy držitel vlastnické právo vydrží, tak v průběhu držby jako takové, kdy držitel obsah vlastnického práva vykonává. A je-li právo vlastnické nejdůležitějším a základním právem věcným (a zejm. jedním ze základních lidských práv vůbec), je zajisté úlohou státu regulaci takovýchto společenských vztahů zabezpečit. V úpravě držby se pak promítají nejobecnější hodnoty, ke kterým právo směřuje, totiž hodnoty jistoty a spravedlnosti, stejně jako princip ochrany toho, kdo oprávněně jedná v dobré víře, že jedná po právu, resp. že po právu jedná někdo jiný.

Význam držby je podtržen v poměrech, kdy vlastnické vztahy jsou nejasné a kdy existuje zmatek ve vlastnických právech zejm. k nemovitostem.²⁾ U nás však v těchto dobách (z pohledu právní úpravy) její význam naopak klesal – vývoj započatý kodifikací z roku 1950, kdy byla úprava značně zestručněna, byl dovršen o 14 let později, kdy byla držba ze zákoníku vypuštěna vůbec. Že šlo o mezeru citelnou a že „vztahy ve společnosti těžko možno odstranit prostým škrtem zákonodárcova pera“ (jak

¹⁾ Rebro, K., Blaho P. Římské právo, 3. vydání, Bratislava – Trnava 2003, str. 223

²⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 565

již půl století předtím pravil F.Rouček)³⁾ byl nucen uvědomit si i sám zákonodárce - institut byl navrácen novelami z roku 1982 a zejm. z roku 1991.

Posledně jmenovaná novela vlastně představuje úpravu držby dodnes. Je to úprava stručná, která má být napříště nahrazena úpravou rozvinutější a propracovanější. I to lze snad považovat za důkaz, že ani tisíciletí existence držby neubrali na její aktuálnosti a významu a že místo v demokratickém právním řádu jí stále náleží.

I.2. Historický vývoj; názory na právní povahu držby

Jev či skutečnost „držby“ byla známá již v dobách nejstarších společenských zřízení – o držbě rozhodoval bezprostřední fyzický vztah člověka k věci, co kdo měl ve své moci, to držel.⁴⁾ Byla tedy v zásadě ztotožněna s vlastnictvím věci a byla tedy tím, co bychom dnes nazvali jako dílčí oprávnění vlastníka a součást obsahu vlastnického práva. Římské právo však zformulovalo něco, co si zaslouhuje zvláštní pozornost, a to držbu existující samostatně, odděleně od vlastnického práva, stav, kdy vzniká zvláštní právní problematika vzájemného vztahu držitele a vlastníka i držitele a osob třetích.

Východiskem institutu v římském právu byla držba pozemků, což dokládá i latinský název *possessio* – pravděpodobně z *potis sedeo*, tedy sedím jako pán (na pozemku).⁵⁾ V římském státě existovaly 2 druhy pozemků, z nichž pouze soukromé (*ager privatus*) mohly být předmětem soukromého vlastnictví. Státní pozemky (*ager publicus*) však stát dával do plného užívání a držby patricijům, kteří se jich zmocňovali po úspěšných výbojích. Přestože mohli s touto půdou dle vůle nakládat, stát mohl teoreticky kdykoli toto *faktické* ovládnutí odvolat.⁶⁾

A zde se již objevuje prvek, pro římské pojetí držby charakteristický: držba byla pojímána jako faktické panství osoby nad věcí a přestože jí byl přidělen samostatný

³⁾ Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha 1935, str. 70

⁴⁾ Blaho, P. Niektoré teórie o držbe a ich kritika, Právny obzor 9/1972, str. 760

⁵⁾ Bartošek, M. Dějiny římského práva, 2. přepracované vydání, Praha 1995, str. 179

⁶⁾ Bartošek, M. Dějiny římského práva, 2. přepracované vydání, Praha 1995, str. 179

právní význam, nezískala tím postavení subjektivního práva. Držba byla skutečností, kterou se především projevovalo vlastnické právo a existovala-li odděleně, cílem bylo v zásadě soulad mezi vlastnictvím a držbou obnovit.⁷⁾

Ulpianus říká výslovně: „*Possessio non est iuris sed facti.*“⁸⁾, tedy držba není vztah právní, ale faktický a většina literatury se k tomuto názoru, pokud jde o římskoprávní pojetí, přiklání (Heyrovský, Sommer, Boháček, Rebro). Lze si však povšimnout, že římské právo zcela důsledné nebylo a v této souvislosti ocitovat slova právníka Papiniana: „*Non tantum corporis, sed et iuris est*“⁹⁾, tedy držba je obojí, stav faktický i právní. Nelze se proto divit, že lze nalézt i názor opačný, či alespoň ne tak jednoznačný (Tureček, Knappová, Vančura). Knappová např. dovozuje, že pokud je možno zachovat si držbu pouhou vůlí, musí jít o subjektivní právo¹⁰⁾ - držba nemůže být faktickým stavem, když nikdo ničeho nedrží. Většinové pojetí vychází především z právní ochrany držby. Zatímco každému subjektivnímu právu odpovídala určitá žaloba (*actio*), držba byla chráněna pomocí praetorských interdikt jakožto prostředků zatímní povahy. Interdikta směřovala zejm. proti rušení veřejného klidu a pořádku a předpokladem jejich vydání nebyla otázka právního vztahu k věci, ale svémocné rušení majetkových poměrů. Chránili-li se pak právo bez ohledu na způsob jeho rušení, při držbě jsou postihovány jen zásahy určitých kvalit, tedy zásahy spojené s násilím, lstí či zneužitím výprosy. Konečně je pro ochranu nerozhodný i závadný způsob nabytí držby, ledaže snad byla takto získána od samotného rušitele. V pozadí ochrany je pak shledávána i ochrana práva vlastnického, kdy cílem bylo vytvořit klidnou atmosféru pro případný vlastnický spor, chtěl-li by se někdo svévolně stát „*beatus possidens*“.¹¹⁾

Z mnohého, co by bylo možno říci k římskému pojetí držby, je nutné zmínit především dva základní, konstitutivní prvky držby, tedy *corporalis possessio* a *animus possidendi*. Byla-li držba v historických dobách ztotožněna s vlastnictvím věci,

⁷⁾ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek M. Římské právo, 2. vydání, Praha 1995, str. 161n.

⁸⁾ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek M. Římské právo, 2. vydání, Praha 1995, str. 357, citace z D. 47, 4, 1, 15.

⁹⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonnost, 10/1992, str. 580, citace z D. 41, 2, 49, 1.

¹⁰⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonnost, 10/1992, str. 580

¹¹⁾ Tedy *blažený, protože drží*, a to s ohledem na jeho výhodnější procesní postavení v příp. vlastnickém sporu. Srov. např. Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek M. Římské právo, 2. vydání, Praha 1995, str. 165

postupně se začala odlišovat faktická moc osoby, která vlastníkem věci nebyla, ale fyzicky ji ovládala (držba přirozená, *possessio naturalis*). Přirozený držitel (*detentor*) se stal právním držitelem (*possessor*), přibyl-li k fyzickému základu (možnost s věcí nakládat) moment psychický, úmysl nakládat s věcí jako s předmětem svého vlastnictví. Tak vzniká klasická římskoprávní koncepce, která má pro nás význam o to větší, že na ní navázal ABGB a po jeho vzoru i současný občanský zákoník.

Následující staletí jsou charakteristická tím, že držba přestala být vnímána v těchto klasických souvislostech, základní prvky držby byly oddělovány či vzájemně nahrazovány, začalo být chráněno každé faktické ovládnutí věci a hranice mezi vlastnictvím, držbou a detencí se rozostřovala. K silnému oživení zájmu však dochází na počátku 19. století zásluhou Fridricha Carl von Savignyho, který ve svém díle *Das Recht des Besitzes* (1803) rozpracoval držbu natolik zásadním způsobem, že „...jeho názory se staly základem nového moderního pojmání držby, vše od teď napsané či řečené bylo buď pod jeho vlivem, anebo v jeho opozici.“¹²⁾

Pro Savignyho¹³⁾ byla držba ze své přirozené povahy faktem, nikoli právem. Připouštěl však, že jsou-li s ní spojeny významné právní následky, stává se jakýmsi „právem“ co do svých účinků. Rušení držby vyvolává vznik závazku – není-li však držba právem, nemůže být zakázán každý rušivý zásah, nýbrž pouze takový, který zároveň porušuje jiné právo. Ochrana držby je především ochranou proti násilí, které zde vyvolává bezprávnou změnu v poměrech určité osoby – základ tkví v ochraně osobnosti spojené s respektováním jejího skutečného panství nad věcí. Důraz položil na *animus possidendi*, neboť jen subjektivní vůle odlišuje navenek shodného držitele a detentora. Ze Savignyho pojetí vycházel zejm. A. Randa, jehož dílo se zásadně zasloužilo na jeho dalším zpracování. Nic na tom nemění, že se k mnohému výše řečenému postavil kriticky. Odmítal zejm. násilí jakožto důvod ochrany držby, neboť těžko pak možno vysvětlit, proč není ze stejného důvodu chráněna i detence a proč je

¹²⁾ *Blaho, P.* Niektoré teórie o držbe a ich kritika, *Právny obzor* 9/1972, str. 765

¹³⁾ Srov. např. *Blaho, P.* Niektoré teórie o držbe a ich kritika, *Právny obzor* 9/1972, str. 764n., *Randa, A., Šikl, H.* Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém, Praha 1890, str. 16

ochrana poskytována i při clam a precariu. Ostatně s podobnými výtkami nezůstal sám.¹⁴⁾

V ostré polemice se Savignyho pojetím se nese dílo Rudolfa von Iheringa (2.pol. 19.stol., např. Der Besitzwille 1889)¹⁵⁾, v němž držbu pojímá jako právem chráněný zájem s povahou subjektivního práva. V pozadí ochrany viděl ochranu práva vlastnického, když držbu pojímal jako „rodící se vlastnictví.“ Z důvodu obtíží při dokazování existence vůle odmítl Savignyho subjektivní teorii; o držbě nerozhoduje vůle jednotlivce, ale právní řád, který hledí k praktickým potřebám. Zásadně je proto každá úmyslná faktická moc držbou; není-li však ochrany zapotřebí, uznává se jen detence. Tento koncepční posun našel výraz v občanském zákoníku francouzském, německém či švýcarském, které držbu v zásadě ztotožňují s faktickým ovládním věci.¹⁶⁾

19. století dalo vzniknout nepřehlédnutelnému právnímu dílu, které bývá označováno za nejvýznamnější občanskoprávní kodifikaci platící na našem území. Rakouský obecný zákoník občanský (ABGB) z roku 1811 věnoval institutu držby celých 44 paragrafů a v ustanovení § 308 zařadil právo držby mezi práva věcná. I přes tento výslovný odkaz zákona však přetrvával spor o její právní povahu. Komentář¹⁷⁾ zdůrazňoval především potřebu odlišovat skutkovou podstatu (fakt držby) a následek s ní spojený (subjektivní právo držby); činil tak ostatně sám zákoník, avšak nepřesně a nedůsledně, čímž k polemice spíše přispíval. S tím snad vyslovil souhlas i A. Randa, když ústy B. Andrese pravil, že „...nelze vyvoditi závěr, že by bylo právem to, z čeho právo držby vyvěrá a co skládá se ze dvou složek, totiž z corpus possessionis a animus possidendi“.¹⁸⁾ Říkal však zároveň, že i když by držba byla právem, stěží vyhovuje její zařazení do kategorie práv věcných, neboť právo zná i držbu práva. Ochrana držby se zásadně poskytuje proti každému a má tedy povahu absolutní; je však nesprávné

¹⁴⁾ Srov. např. Blaho, P. Niektoré teórie o držbe a ich kritika, Právny obzor 9/1972, str. 767

¹⁵⁾ Blaho, P. Niektoré teórie o držbe a ich kritika, Právny obzor 9/1972, str. 767n.

¹⁶⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 564

¹⁷⁾ Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha 1935, str. 70n.

¹⁸⁾ Andres, B. Randovo pojetí držby. Randův jubilejní památník. Praha 1934, str. 338

identifikovat právo absolutní s právem věcným. Jako zastánce teorie faktu však vyvozoval především, že i když je držba právem upravena a chráněna, „*odtud jest ještě veliký krok k tomu, abychom ji za právo pokládali.*“¹⁹⁾ Bylo by nutno vytvořit zvláštní kategorii subjektivního práva, neboť držba se nabývá a pozbývá odchylně od ostatních věcných práv. Zejm. je jí však možno nabýt i způsobem protiprávním a „*v oboru práv takovýto zjev nepřichází, aby někdo protiprávním činem stal se subjektem práva.*“²⁰⁾ Držba tedy stojí vedle práva, jako stav skutkový, přesto však právně chráněný. Jiný názor zastával např. E. Tilsch – nepopíral, že držba je faktickým stavem, avšak „*...není dle mého mínění dostatečné příčiny odpírati tomuto mocenskému postavení držitelově názvu subjektivního práva (tím méně, jelikož i všechna ostatní práva opírají se o fakta). Protože pak držitel zásadně je chráněn proti všem, jest jeho právo právem absolutním a, vztahuje-li se na věc hmotnou, věcným.*“²¹⁾

Úprava institutu v obecném zákoníku občanském si jistě zaslouží podrobnější zpracování a bude proto zmíněna v souvislosti s platnou právní úpravou i úpravou připravovanou.

ABGB u nás platil bez větších změn až do přijetí občanského zákoníku č. 141/1950 (tzv. střední kodex), když vládní návrh zákona z roku 1937 kvůli četným koncepčním neshodám, trvajícím použitelnosti ABGB i událostem roku 1938 přijat nebyl (významu však nabývá nyní při rekodifikaci soukromého práva, kdy v oblasti institutu držby posloužil mnohdy za vzor a inspirační zdroj). Střední kodex byl již výsledkem událostí roku 1948 a jeho cílem bylo přizpůsobit úpravu novým poměrům, omezovat soukromé vlastnictví a chránit zejm. vlastnictví socialistické, preferovat zájmy společnosti a právní řád podstatně zjednodušit.²²⁾ Zřetelně se to projevilo i na úpravě institutu držby (a vydržení), zákoník věnoval držbě 7 paragrafů. Ač stále rozlišoval mezi držbou a detencí, směřoval k zmírnění rozdílů mezi těmito a oslabil význam držební vůle. Rozlišoval již pouze mezi držbou oprávněnou a neoprávněnou a jen oprávněný držitel

¹⁹⁾ Randa, A., Šíkl, H. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém, Praha 1890, str. 16

²⁰⁾ Andres, B. Randovo pojetí držby. Randův jubilejní památník. Praha 1934, str. 339

²¹⁾ Tilsch, E. Občanské právo rakouské. Část všeobecná. Praha 1910, str. 83

²²⁾ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. Díl první., 4. vydání, Praha 2005, str. 69

se mohl domáhat soudní ochrany a vydržet vlastnické právo. Právo na obdobnou soudní ochranu měl též oprávněný detentor. Přestože střední kodex již počal pojímat držbu jako institut méně významný, v značné míře však ještě respektoval soukromé vlastnictví a jeho úprava držby se v praxi vcelku osvědčila.

Další vývoj jen kopíruje vývoj politický i společenský, když občanský zákoník č. 40/1964 již institut držby a vydržení do svých ustanovení nezařadil (k jejich zachování došlo jen v rámci Zákoníku mezinárodního obchodu č. 101/1963). Nebylo by to příliš překvapující, kodifikace byla projevem hlubokého úpadku občanského práva, opustila i jiné jeho klasické instituty a vzdálila se kontinentální civilistické tradici i právu demokratických zemí vůbec ²³⁾ - v tomto se však nečekaně odchýlila i od ostatních socialistických zákoníků. Vyplývá-li z důvodové zprávy, že pro tyto instituty již není ve společnosti místa, praxe přinesla jiný poznatek a byla nucena pomáhat si extenzivními, výklady, použitím analogie i aplikací neplatných předpisů. ²⁴⁾ Důvodem absence bylo mj. i to, že se při otázce osobního vlastnictví kladl důraz na počtivost zdrojů jeho nabytí a vycházelo se z předpokladu, že se jen zřídkakdy vyskytuje oprávněná držba mimo vlastnictví věci. Platný stav podrobili kritice např. J. Lazar nebo J. Turek, který odstranění držby a vydržení shledal na úkor logické uzavřenosti právního řádu. „*Je paradoxní, že se v občanském zákoníku pojem držba vůbec nevyskytuje, ..., ačkoli nejen praxe přináší, ale občanský zákoník sám předvídá, že v různých případech držba existuje. Vzhledem ke stabilitě právních vztahů by bylo třeba stanovit přesně právní postavení oprávněného, resp. neoprávněného držitele...*“ ²⁵⁾ Taková a obdobná kritika a zejm. praktické potřeby vedly pak k přijetí novely č. 131/1982, která institut do občanského zákoníku navrátila.

Nově zařazená „Ochrana držby“ se nevedla v duchu předchozích úprav a lišila se i od souběžně platné úpravy v Zákoníku mezinárodního obchodu. Jak nadpis napovídá, nebyla upravena institucionálně, ale jen v souvislosti s právní ochranou. Úprava znala

²³⁾ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. Díl první., 4. vydání, Praha 2005, str.70

²⁴⁾ Trimaj, I. K návrhu zásad novelizácie občianskeho zákonníka, Právny obzor 1/1980, str. 38n.

²⁵⁾ Turek, J. Evidence nemovitostí nebo pozemkové knihy? Socialistická zákonost 4/1970, str.225n

jen držbu oprávněnou, neobsahovala však presumpci oprávněnosti držby. Případy neoprávněného užívání cizí věci se i nadále řídily ustanoveními o neoprávněném majetkovém prospěchu. Ač vycházela z rozlišení mezi držbou a detencí, detenci a její ochranu nechala mimo právní úpravu. Oprávněný držitel mohl užít všechny prostředky ochrany, které svědčily i vlastníkově.

Nová úprava byla strohá, stylisticky nedokonalá a pro praktické použití nedostatečná. Nedlouho poté byla tedy novelizována zákonem č. 509/1991 a byla tak nastolena úprava, která představuje stav v současnosti platný.

Byla-li držba v této době předmětem odborného zájmu, diskuse byly vedeny spíše o otázce jejího opětovného zařazení do občanskoprávní kodifikace, než o její právní povaze. Lze však říci, že se prosadil názor považující držbu za faktický stav.

I.3. Pojetí držby podle platné právní úpravy

Dnes převažuje pojetí, které držbu považuje za stav právní. *Právní stav* není jednoznačně definovaným právním pojmem. Jak výše naznačeno, dříve byl dáván do protikladu stav právní, tj. právo vlastnické, a stav faktický, tj. držba. Dnes je možno chápat jej jako stav, který je právem upraven a který je právem dovolený, který právo zná a který chrání; někteří autoři ztotožňují pojem právní stav s pojmem subjektivní právo. Je tedy zřejmé, že určení právní povahy držby závisí vždy i na vymezení pojmu subjektivního práva a mnozí autoři si toho byli vědomi.²⁶⁾

Předmětem právních norem je lidské chování. Z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod můžeme dovodit, že každé lidské chování je právem dovolené nebo nedovolené, neexistuje chování, které by bylo právně indiferentní. Je-li chování dovolené, pak je subjektivním právem určité osoby takovým způsobem se chovat – jde o možnost chování, která je objektivním právem chráněna proti neoprávněnému rušení

²⁶⁾ Srov. např. Krčmář, J. Randův jubilejní památník. Praha 1934, str. 338; Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. doplněné vydání, Praha 2005, str. 218

někým jiným.²⁷⁾ Lze -li tedy rozlišit tři složky subjektivního práva, tj. právo chovat se určitým způsobem, právo požadovat určité chování od jiného a právo na právní ochranu při neoprávněném rušení, nemůžeme shledat v chování oprávněného držitele nic jiného, než subjektivní právo. Oprávněný držitel je oprávněn (kromě jiného) předmět své držby užívat, nakládat s ním, spotřebovat ho, má právo požadovat po komkoli jiném, aby se zdržel rušení jeho oprávněného chování a pro případ takového rušení má právo na ochranu prostřednictvím žaloby na vydání věci a žaloby zápůrcí. Držba sama o sobě, jako skutková podstata tvořená *corporalis possessio* a *animus possidendi*, právem není; je to fakt, na který právní řád váže určité následky a je to právní skutečnost, neboť následkem je vznik subjektivních práv a povinností. Ohlédneme-li se zpět a připomeneme Savignyho, který shledává držbu ve svém přirozeném pojmu faktem, ale uznává, že právo s touto faktickou situací spojuje právní následky²⁸⁾ a stejně tak Randu, který podotýká, že „držba nestává se snad právem proto, že s ní pozitivní právo jisté účinky spojuje – neboť takové jsou spojeny i s jinými pouhými skutečnostmi.“²⁹⁾, můžeme snad s tímto spatřovat souhlas i u těchto myslitelů. Naproti tomu, neoprávněnou držbu za subjektivní právo považovat nelze; bylo by v rozporu se základními právními zásadami, měl-li by někdo prospěch z vlastního protiprávního jednání. Neoprávněnému držiteli není poskytnuta petitorní ochrana a ochranu dle § 5 občanského zákoníku třeba vnímat jako ochranu veřejnoprávní povahy (srov. dále). V novější literatuře najdeme takové stanovisko u M. Knappové a J. Spáčila³⁰⁾; přiklání se k němu i tato práce.

²⁷⁾ Knapp, V. Teorie práva. Praha 1995, str. 51

²⁸⁾ Blaho, P. Niektoré teórie o držbe a ich kritika, Právny obzor 9/1972, str. 765

²⁹⁾ Randa, A., Šikl, H. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém, Praha 1890, str. 14

³⁰⁾ Srov. Knappová, M. Držba. Právo a zákonost, 10/1992, str. 579n., Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. doplněné vydání, Praha 2005, str. 218n.

Kapitola II. Obecné otázky držby

II.1. Pojmové znaky držby

Právní úpravu institutu držby nalezneme v § 129, § 130 a § 131 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen ObčZ).³¹⁾ Jak výše naznačeno, univerzální definice držby neexistuje a ObčZ ji nepodává ani pro náš právní řád, když ji vymezuje nepřímou, prostřednictvím pojmu držitel: „*Držitelem je ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe.*“ (§ 129 odst.1) Formulací i obsahem tak navazuje na ABGB a vychází tak z klasické římskoprávní koncepce, která spatřuje podstatu držby ve dvou základních znacích – *corpus possessionis (corporalis possessio)* a *animus possidendi*.

Znak zvaný *corpus possessionis* lze v zákonné dikci ztotožnit, v závislosti na předmětu držby, s formulacemi „nakládá s věcí“ a „vykonává právo“. Nepodává-li ObčZ blíže, v čem přesně spatřovat ono nakládání s věcí, judikatura i odborná literatura k pojmu přistupuje jednotně a (alespoň v této obecné rovině) bez větších obtíží; ustálený výklad pojímá *corpus possessionis* jako faktické ovládnutí věci. I přes totožnost obou formulací je nepochybné, že držitelův *corpus possessionis* nutno odlišovat od práva vlastníka nakládat s věcí (ve smyslu § 123). Vyjadřuje-li vlastníkovu nakládání jedno z jeho dílčích oprávnění, možnost věc zcizit, zatížit či jinak s ní právně disponovat, zde (a zároveň v obecném smyslu slova a původním smyslu právním³²⁾) se nakládáním rozumí souhrn všech dílčích subjektivních práv, které se váží k dané věci a které jsou projevem výhradní a neodvozené (de facto tedy vlastnické) moci nad věcí.

Ztotožnit *corpus* s výkonem práva již vyžaduje určitou myšlenkovou abstrakci a vědomí, že zde je již tento znak vzdálen svému původnímu smyslu a je přizpůsoben modernímu nazírání na držbu a její předmět (srov. dále). „Výkon práva“ je formulací nepřesnou, na což upozornil sám její autor J. Krčmář již při projednávání návrhu

³¹⁾ Není-li v dalším textu u citovaného paragrafu uveden právní předpis, rozumí se tímto občanský zákoník, nevyplývá-li z kontextu jinak.

³²⁾ Srov. Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 526

nového občanského zákoníku z roku 1937.³³⁾ Není totiž potřebné, aby byla realizována právní možnost chování, možnost zaručená a chráněná objektivním právem, nýbrž je rozhodné, že je uskutečňováno chování fakticky představující oprávnění, které určité právo poskytuje. Jinými slovy, je lhostejné, zda určité chování je po právu nebo je protiprávní; relevantní je, zda fakticky tvoří obsah jistého práva. Je tedy buď vykonáváno právo, anebo chování, které by za zákonných podmínek právo představovalo; jinak stále platí, že „*kde není možnost práva, není ani možnost držby*.“³⁴⁾

Animus possidendi (držitelská vůle) je vyjádřena slovy „jako s vlastní“ a „pro sebe“. V našem právním řádu jde o nezastupitelný znak odlišující držbu od detence, právě v jeho zachování lze vidět plnou návaznost na římskoprávní pojetí. Některé evropské právní řády (např. francouzský Code Civil či německý BGB)³⁵⁾ naopak římskoprávní chápání výrazně posunuly, když držbě daly splynout s detencí a ztotožnily jí s faktickým ovládnutím věci. Je však nutné doplnit, že i tyto úpravy vyžadují animus u tzv. kvalifikované držby vedoucí ke vzniku vlastnického práva vydržením a že naopak i v římském právu měli určití detentoři z důvodu vyloučení vlastníka v jeho působení na věc postavení držitele.³⁶⁾ V našem právním řádu je však vůle nenahraditelnou; je to *conditio sine qua non*.

Vůle je vnitřní, psychický vztah člověka k určitému jednání nebo následku.³⁷⁾ Držitelská vůle představuje úmysl nakládat s věcí jako s vlastní, jako s předmětem svého vlastnictví; podmínkou vůle je vědomí vlastnické moci a chtění této moci. Je-li vůle psychickým stavem člověka, není sama o sobě seznatelná jiným osobám; jako taková tedy musí být projevena navenek. A. Randa, M. Knappová i K. Eliáš shodně zdůrazňují³⁸⁾, že animus possidendi třeba odlišovat od animus domini, vlastnického úmyslu, úmyslu nakládat s věcí jako vlastníkem. Vyžaduje-li se totiž bez výjimky úmysl

³³⁾ Krčmář, J. Právníké názvosloví a právní pojmy. Právník 1933, roč. LXXII., str. 41

³⁴⁾ Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha 1935, str. 88

³⁵⁾ Srov. Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 564. Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 579

³⁶⁾ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo, 2. vydání, Praha 1995, str. 164

³⁷⁾ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. Díl I.,4. vydání, Praha 2005, str. 137

³⁸⁾ Pro rozsáhlost odkazu viz díla citovaná v pozn.č.12, str. 8-10, č.2, str. 585, č.5, str. 566

mít určitou věc či právo fakticky, vůle mít ji i po právu už nezbytná není. Držitel nejen že nemusí být o svém vlastnictví přesvědčen, může dokonce vědět, že není vlastníkem dané věci a nemusí mít v takovém případě úmysl vlastníkem se stát. Uvedené platí i přes to, že u oprávněného držitele se rozdíl prakticky stírá. Obdobně má pak animus possidendi ten, kdo vykonává právo pro sebe (jako právo), tedy kdo užívá oprávnění tvořící obsah určitého práva tak, jako by de iure byl jeho subjektem.

II.2. Nabývání a pozbývání držby

Význam obou znaků vystupuje do popředí nejvíce, zkoumá-li se splnění podmínek vzniku a zániku držby. Z řečeného vyplývá, že držby se nabývá animo et corpore, tedy naplněním držitelské vůle při faktickém ovládnutí věci (výkonu obsahu práva). To platí i tehdy, pokud se praví, že držby se nabývá solo animo (eventuelně solo corpore), tj. samotnou vůlí či jen faktickým ovládnutím věci. Zde může jít jednak o vyjádření skutečnosti, že oba znaky nemusí nastat současně a jeden může předcházet druhému, totiž že např. konkrétní osobě postačí k nabytí držby animus, protože corpus již po delší čas naplňuje (nájemce koupí pronajatou věc). Žádný ze znaků však nemůže nahradit druhý a proto v určitý okamžik, okamžik vzniku držby, musí být přítomny oba, tedy „...předchází-li corpus, musí tu být ještě v době, kdy vznikne animus, a naopak.“³⁹⁾ Vznik držby solo animo však ukazuje také na nejasnost a problematičnost corpus possessionis a na nezbytnost vytváření určitých fikcí. Měl-li totiž pojem co nejlépe vyjádřit, jak bezprostředně má držitel na předmět své držby působit (corporalis, tedy tělesné ovládnutí)⁴⁰⁾, pak přísné lpění na jeho doslovném dodržení by bylo v praxi jen těžko udržitelné. Pro mnohost situací a smysluplné využití institutu držby dospěla praxe i teorie ke stanovisku, že fyzické ovládnutí je jen jedním z možných způsobů nakládání s věcí a že „corpus possessionis má ten, kdo vstupuje ohledně věci do takových společenských vztahů, které jsou obecně považovány za projev právní moci nad věcí.

³⁹⁾ Randa, A., Šíkl, H. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém, Praha 1890, str.50

⁴⁰⁾ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo, 2. vydání, Praha 1995, str. 162

Záleží na objektivním společenském posouzení, zda někdo, s ohledem na zvyklosti, zkušenosti a obecné názory, nakládá s věcí..“ (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 728/2000 v parafrázi J. Spáčila⁴¹⁾)

ObčZ se o výčet možných druhů nabývacího aktu nesnaží (a vzhledem k řečenému by takový pokus byl jen těžko úspěšný); nepodává však ani žádné vodítko, jak k dané věci přistoupit. ABGB byl v tomto ohledu pokrokovější, když ve svém § 312 uvedl příkladmo, že držby hmotné věci se nabývá fyzickým uchopením, odvedením nebo schováním; u nemovitých věcí vstoupením na ně, omezením, ohrazením, označením, vzděláním. Na příkladu věcí nemovitých předně vystihl důležitý moment, že některé věci ani fyzicky držet (uchopit) nelze. Avšak, jak řečeno výše - ani u věcí, které fyzicky uchopit lze, není takový způsob nakládání nezbytný. Tak solo animo, pouhým projevem vůle bez potřeby zvláštního uchopení, nabývá držby věci ten, kdo byl doposud pouze jejím detentorem (jde o tzv. traditio brevi manu, odevzdání krátkou rukou). Fyzické převzetí věci není nutné ani v případě dohody nabyvatele s dosavadním držitelem o převodu věci bez jejího fyzického předání, ale např. jen jejím popisem či odevzdáním klíčů (tzv. traditio longa manu, odevzdání dlouhou rukou). Myslitelná je i dohoda o tom, že dosavadní držitel si věc ponechá jako její detentor, např. jako její vypůjčitel (tzv. constitutum possessorium). Jde pouze o přehled nejznámějších situací, jak je rozpoznala (a pojmenovala) již římskoprávní nauka; již uvedeno, že vyčerpávající vymezení není možné. Teorie přinesla pro čin, kterým se corpus possessionis nabývá, označení aprehenze; reálný život přináší její konkrétní projevy. M. Knappová podotýká: *„S obtížným teoretickým vysvětlováním...kontrastuje praxe, v níž zodpovězení otázky, zda někdo v konkrétním případě nakládá s věcí.., obyčejně větší potíže nečinilo... Jinak je asi skutečně nejlepší spolu s Randou spoléhat na empirii a popř. intuici.“*⁴²⁾

Pro úplnost je třeba dodat, že lze-li držbu solo animo nabýt, tím spíše si ji lze pouhou vůlí zachovat – držbě pochopitelně nebrání detence věci jinou osobou na

⁴¹⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. doplněné vydání, Praha 2005, str. 219

⁴²⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 585

základě např. věcného či závazkového práva. To vše však platí jen potud, pokud se tato osoba sama nechopí držby.

Corpus possessionis lze u držby práva spatřovat ve výkonu jeho obsahu. ABGB ve svém § 312 stanovil, že držba práv nabývá se jejich užitím ve vlastním jméně a v následujícím § 313 rozvedl, jaké jednání se za užití práva považuje. ObčZ nenaznačuje, co vnímá za obsah subjektivního práva; odpověď nutno hledat zejm. v povaze jednotlivých subjektivních práv. Nebude obtížné vymezit obecně, že obsahem práva je oprávnění, které to které právo poskytuje. Není však jisté zapotřebí, aby držitel vykonal všechna oprávnění, která jsou jeho obsahem, tedy např. aby držitel věci vykonal všechna oprávnění, která jsou obsahem práva vlastnického. Randa vyslovuje myšlenku, že zapotřebí jest výkon podstatného obsahu, když v konkrétním případě odmítá detenci jakožto projev výkonu práva zástavního.⁴³⁾ Domnívám se, že takový názor dnes neobstojí a že k nabytí držby postačí výkon jakéhokoli možného obsahu určitého práva, pokud tak jednající činí v úmyslu konat toto určité právo a pokud i druhá strana vnímá jednání jakožto výkon tohoto práva a plní jemu odpovídající povinnost.

ABGB ve svém § 313 stanovil, že k výkonu obsahu práva musí vždy docházet s vědomím druhé strany. Nemůže být pochyb o tom, že tento prvek je i bez výslovného vyjádření vlastní i naší právní úpravě a že těžko tedy např. drží právo odpovídající věcnému břemeni ten, kdo si přisvojuje plody a užitky, aniž je to vlastníkovu zatížené nemovitosti známo.

Není sporu o tom, že obsah práva musí být skutečně vykonán a pouhá možnost výkonu ke vzniku držby nestačí; K. Čermák⁴⁴⁾ však upozorňuje na skutečnost, že držba může v určitý okamžik jakožto pouhá faktická možnost trvat. Zřetelné je to právě při výkonu obsahu práva, byť uvedené platí i při nakládání s věcí. Je-li totiž držba koncipována jako určitý stav (kdy někdo nakládá s věcí či vykonává právo), není již koncipována jako stav nepřetržitý, při němž by držitel musel obsah práva vykonávat

⁴³⁾ Randa, A. Která práva jsou předmětem držení, Právník 1876, str. 10

⁴⁴⁾ Čermák, K. Držba a průmyslová práva. Bulletin advokacie 10/1999, str. 19n.

v každém okamžiku. Držbu práva odpovídající věcnému břemeni, spočívající např. v přechodu přes cizí pozemek, má totiž i ten, kdo v daném okamžiku přes pozemek nepřečází. V tomto smyslu tedy platí, že držba nastává, naplní-li se podmínky určující pro její vznik a trvá až do splnění podmínek, které působí její zánik; v mezidobí pak existuje jakožto určitá faktická možnost výkonu.

Jak již zmíněno, animus possidendi jako vnitřní stav člověka musí být určitým způsobem manifestován; z důvodu právní jistoty platí, že neprojevená vůle vznik držby nepůsobí, a to ani tehdy, pokud by snad osoba takovou vůli přece měla. Držba tedy vzniká pouze jednáním, „...*kdy někdo vykonává obsah určitého práva za takových okolností, které obvykle dovolují soudit, že tak činí v úmyslu vykonávat právo pro sebe.*“⁴⁵⁾

K otázce vzniku držby je třeba závěrem zmínit se ještě o použitých formulacích „nakládá s věcí“ a „vykonává právo“, které by prostřednictvím gramatického výkladu daly usuzovat na nutnost vícenásobného jednání podmiňujícího vznik držby. Avšak, vyjdeme-li z ABGB, k nabytí držby postačoval jediný akt výkonu; výslovně tak stanovil i návrh občanského zákoníku z roku 1937 („*Držitelem se stává, kdo vykoná právo pro sebe.*“) Je namístě přiklonit se k závěru, že takový výklad vyžaduje i v současnosti platný ObčZ. Uvedená dikce ukazuje zřejmě na dlouhodobou podstatu držby a souvislost snad možno spatřovat i s § 129 odst.2, dle kterého je předmětem držby takové právo, které jediným aktem výkonu nezaniká.

Pokud jde o problematiku pozbývání držby, v platné právní úpravě odpověď nenalezneme; ABGB věnoval otázce 4 paragrafy, ve kterých kasuisticky uváděl, kdy držba zaniká. Ohledně věcí hmotných stanovil, že držba zaniká, když se věc ztratí (aniž je naděje ji opět nalézt), když byla dobrovolně opuštěna anebo když přejde v cizí držbu (§ 349). Zánik držby práv zapsaných do veřejných knih pak působí jejich výmaz nebo zapíše-li se na jméno jiné osoby (§ 350) a zánik ostatních práv přivodí vypuzení z držby, neuchová-li si ji držitel svépomocí nebo žalobou (§ 351). Úprava v ABGB tak

⁴⁵⁾ Čermák, K. Držba a průmyslová práva. Bulletin advokacie 10/1999, str. 21

neobsahuje ani taxativní výčet, ani ucelenou koncepci, takže bude použita jen jako východisko pro následující teoretické úvahy.

Nabývá-li se držby animo et corpore, pozbývá se jí animo aut corpore, neboť ztráta jednoho z těchto znaků již vede k zániku držby. Ztráta držby animo a animo et corpore je do značné míry shodná; zásadním momentem je ztráta vůle věc nadále ovládat jako vlastník (vykonávat právo pro sebe). Není pak již rozhodující, zda si bývalý držitel věc nadále jako její detentor ponechá, či se věci vzdá úplně; typickým příkladem je dobrovolné opuštění věci či převod držby na jinou osobu. Kvalitativně jinou situací je však ztráta držby corpore, kdy držitel trvale pozbude možnosti nadále věc fakticky ovládat; příkladem může být ztráta věci, zničení věci či situaci tradičně nazývané jako vypuzení z držby.

Judikatura zodpověděla otázku, kterou ABGB výslovně upravil (§ 351), že totiž nevykonávání držby (přesněji neužívání předmětu držby ⁴⁶⁾) její zánik nepůsobí. Nejvyšší soud ve věci sp.zn. 22 Cdo 2302/2000 vyslovil: „*Držitel pozemku zůstává jeho držitelem, přestože jej nechal ležet ladem, pokud se držby pozemku nechopí někdo jiný.*“ Držba nezaniká ani smrtí či zánikem držitele, a jako taková tedy přechází na dědice (resp. jako odúmrtí na stát). Uvedenému třeba rozumět tak, že právní nástupce si v takovém případě může započíst držbu svého předchůdce, avšak pouze za předpokladu, že i tento splňuje oba pojmové znaky držby, resp. další podmínky, pokud jde o otázku vydržení.

Pro úplnost možno zmínit myslitelný stav, kdy věc nebude v ničí držbě. Neexistují-li totiž věci bez vlastníka, existují věci bez držitele. ⁴⁷⁾

⁴⁶⁾ Spáčil, J. Držba v návrhu nového občanského zákoníku. Právní praxe 6/98, str. 399

⁴⁷⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 591

II.3. Předmět držby

ObčZ ve svém § 129 odst. 2 stanoví: „*Držet lze věci, jakož i práva, která připouštějí trvalý nebo opětovný výkon.*“ Vymezuje tak předmět držby dvojakým způsobem, jednak jako věc, jednak jako právo. Konstrukce vzniklá historickým vývojem, kdy římskému právu byla původně vlastní jen držba věci, stěží dnes najde své opodstatnění a vnitřní logiku, byť správné je upozornění, že „...*pojmem držby práva je umělým připodobněním...držbě věci a jde nanejvýš o určitou analogii držby...*“⁴⁸⁾ a „...*držba subjektivního práva se...podstatně liší od držby věci, protože právo nelze fyzicky ovládnout, jak je tomu u věci.*“⁴⁹⁾ S tímto vědomím a za pomoci abstrakcí při výkladu pojmových znaků držby dají se však tyto těžkosti uspokojivě překlenout a nejsou jistě dostatečným důvodem pro zachování takového dualistického pojetí. Ostatně s nimi se musela právní věda i praxe vypořádat již v okamžiku, kdy uznala za předmět držby i právo.

Je-li tedy držba věci chápána jako faktické ovládnání věci s vůlí nakládat s ní jako s předmětem svého vlastnictví, stejně tak může být vyjádřena jako výkon obsahu vlastnického práva pro sebe. J. Krčmář vyslovil tuto myšlenku již v kodifikačním návrhu z roku 1937, který tak přinesl pojem držby koncipovaný jednotně: „*Držitelem se stává, kdo vykoná právo pro sebe.*“ Dodal : „*Při držbě věci jde...o výkon práva, a to práva vlastnického. Držitelem je, kdo vykonává právo pro sebe, ať už je to právo vlastnické nebo jakékoli jiné.*“⁵⁰⁾ K. Eliáš k věci podotýká, že stejně tak se vydržením nenabývá věc, ale vlastnické právo k ní.⁵¹⁾

Vycházíme-li však z platné právní úpravy, v následujícím bude vhodné dělení držby na držbu věci a držbu práva respektovat a odděleně o těchto předmětech tedy uvést:

⁴⁸⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 582

⁴⁹⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 568

⁵⁰⁾ Krčmář, J. Právníké názvosloví a právní pojmy. Právník 1933, roč. LXXII, str. 41

⁵¹⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 568

jde-li o držbu věci, předmětem může být jakákoli věc v právním smyslu, tedy věc ve smyslu § 118 až § 121. Byť tak ObčZ nestanoví, doktrína pojímá ustálený názor, že věcmi jsou toliko hmotné předměty a ovladatelné přírodní síly, které slouží potřebám lidí.⁵²⁾ Právní úprava nestanoví žádná omezení, v držbě tak mohou být věci movité i nemovité, zastupitelné i nezastupitelné, určené individuálně i podle druhu, jednotlivé i hromadné. Knappová dovozuje, že z uchopení zastupitelných věcí nevzniká věcněprávní vztah, ale vztah obligační, nejsou-li v držení jako species.⁵³⁾ Zajímavou a víceméně neřešenou je otázka, zda držet lze věci, které nemohou být předmětem vlastnictví, příp. které mohou být jen ve vlastnictví určitých osob. Je třeba se přiklonit k názoru, že i takové mohou být předmětem držby, a to jak vzhledem ke znění § 129 odst. 2, který žádné věci z držby nevyklučuje, tak vzhledem k § 134 odst. 2, který zapovídá k těmto věcem nabytí vlastnického práva vydržením. Pokud by takové věci předmětem držby být nemohly, nebylo by nutno stanovit zvláště ještě nemožnost tyto věci vydržet. Pokud jde o byty a nebytové prostory, tyto s vlastností jednotky jsou věci nemovitou a jako takové tedy mohou být i předmětem držby.

Držba práva je možná, připouští-li trvalý či opětovný výkon. ObčZ tak vyslovuje to, co již v zásadě vyplývá z podstaty samé, neboť držba by jinak tímž aktem výkonu vznikala a zanikala zároveň (výkon práva je podmínkou vzniku držby, ale právo výkonem zaniká).⁵⁴⁾ Tak nemohou být držena některá obligační práva, např. právo na zhotovení věci dle smlouvy o dílo, nebo právo dědické. ABGB takové ustanovení neměl; obsahoval však, že předmětem držby mohou být pouze práva, která jsou předmětem právního obchodu (§ 311). Odborná literatura se shoduje v názoru, že uvedené platí i pro naši právní úpravu a že držet tedy nelze práva osobní, tj. zejm. práva osobnostní a práva rodinná. Předmětem držby mohou být naopak práva majetková, zásadně práva věcná a ze závazkových ta, která připouštějí opětovný výkon, např. právo nájemní. Pokud je o práva k nehmotným statkům, poukazuje se na jejich osobně-

⁵²⁾ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. Díl první., 4.vydání, Praha 2005, str. 272

⁵³⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 583

⁵⁴⁾ Srov. obdobně Špáčil, J. Držba v návrhu nového občanského zákoníku, Právní praxe 6/1998, str.

majetkový charakter. Není důvodu, aby tato práva nebyla ve svých majetkových aspektech předmětem držení; tak může být např. drženo průmyslové právo k ochranné známce.

Právo vlastnické a práva odpovídající věcným břemenům mohou být předmětem vydržení; smyslem držení ostatních práv je právní ochrana držby. ObčZ výslovně nevylučuje z držení právo vlastnické, podává se však, že zakotvení držby věci takové konstrukci brání.⁵⁵⁾

II.4. Subjekt držby

Držitelem mohou být všechny osoby fyzické i právnické, neboť zákonný obrat („*Držitelem je ten, kdo...*“) žádné subjekty práva z držby nevylučuje. Stejně nutno dovozovat z ObčZ i před účinností novely č. 509/1991 Sb., byť se objevovaly názory, že vzhledem k systematickému zařazení držby do rámce části druhé, hlavy druhé ObčZ, věnované osobnímu vlastnictví, nebyla držba právnických osob možná. Nejvyšší soud jednoznačně potvrdil (rozsudek sp. zn. 22 Cdo 2570/98), že i za této úpravy mohl být držitelem jakýkoli subjekt práva, což má dnes svůj praktický význam při posuzování běhu vydržecí lhůty.⁵⁶⁾

Pokud jde o fyzické osoby, vyvstává otázka, kdo se může subjektem držby stát vlastním jednáním a vlastní projevenou vůlí. Již výše bylo dovozeno, že držba není jen určitým faktem, ale právní skutečností, s níž jsou spojena určitá práva a povinnosti. Tato skutečnost spočívá v nakládání s věcí jako s vlastní (ve výkonu práva pro sebe), tedy v určitém chování, které musí být vědomé a volní. Osoby, které nejsou sto své jednání ovládat nebo rozeznat jeho důsledky, nemohou skutkovou podstatu držby naplnit; jednáající osoba musí splňovat určitý stupeň vyspělosti vůle, aby její jednání mohlo být pro právo relevantní a mohlo s ním spojovat právní následky. Lze tedy

⁵⁵⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 568

⁵⁶⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 230

shrnout, že problematika nachází řešení v rovině způsobilosti k právním úkonům – tedy jen osoby k těmto způsobilé mohou držbu nabýt vlastní projevenou vůlí.

ABGB vycházel z obdobných předpokladů. V ust. § 310 vymezil okruh osob způsobilých k nabytí držby vlastním jednáním tak, že z tohoto vyloučil osoby, které nemají užívání rozumu; ty musí zastupovat poručník nebo opatrovník. Výslovně pak zakotvil, že způsobilost mají nedospělci, kteří dovršili 7. rok věku. ObčZ u institutu držby neobsahuje žádné odchylky ani upřesnění, třeba proto vycházet z obecných ustanovení věnovaných účastníkům občanskoprávních vztahů (§ 7 – § 20).

Způsobilost vzniká v plném rozsahu zletilostí; dle ust. § 9 jsou nezletilí způsobilí jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Je-li již poměrně malé dítě způsobilé k jednoduchým právním úkonům (koupě zmrzliny), lze snad připustit, že může být též schopno stát se vlastním jednáním držitelem věci. U držby práva, vzhledem k potřebné míře uvědomělosti vůle, jsou podobné situace myslitelné již hůře - vždy však nutno vycházet z jednotlivých případů a respektovat zásady vyjádřené v ObčZ, jak byly výše zmíněny.

Nemá-li osoba způsobilost k právním úkonům, resp. je-li její způsobilost omezena, musí být zastoupena zástupcem. Platí-li obecně, že zástupce (při zastoupení přímém) projevuje vůli vlastní, ale jménem a na účet zastoupeného, v otázce držby třeba dovodit, že zástupce má vlastní vůli nabýt věc pro zastoupeného (animus), kterou projevuje (corpus), avšak právní účinky nastávají u zastoupeného, který nabývá držby. Pro úplnost třeba dodat, že prostřednictvím zástupce může držbu nabýt i osoba k právním úkonům způsobilá. Zde pak vzniká zvláštní problematika týkající se kvality vůle, resp. poměru dobré a zlé vůle zástupce a zastoupeného, jak o tom bude pojednáno níže.

Subjektem držby mohou být i osoby právnické, resp. stát. Právnická osoba, jakožto určitá fikce, nemá sama o sobě vůli ani faktickou možnost nakládat s věcí (vykonávat právo) a jedná tedy zejm. prostřednictvím svých statutárních orgánů. Stejně jako v případě zastoupení, i zde třeba řešit otázku dobré víry právnických osob (srov. dále). Při držbě státu pak vzniká další specifická problematika, se kterou se vypořádává

současná judikatura. Nejvyšší soud ve věci sp. zn. 22 Cdo 306/2001 např. dovodil, že pokud „...*státní podnik či národní podnik vykonával obsah práva hospodaření s majetkem státu či obsah práva hospodaření s národním majetkem i vůči majetku, který nebyl ve vlastnictví státu, byl stát držitelem tohoto majetku a státní nebo národní podnik byl pouze detentorem.*“

Držba je určitá výlučná moc a z její povahy vyplývá, že v jistém okamžiku může být dána jen u jednoho držitele; nabude-li držby někdo jiný (tj. naplní-li oba konstitutivní znaky držby), držba původního držitele zaniká. Od dvojí držby (držby téže věci či práva různými držiteli) je však třeba odlišit situaci, kdy věc či právo bude držet několik osob společně tak, že vůle každého z nich bude směřovat jen k určitému podílu.⁵⁷⁾ Pak třeba hovořit o spoludržbě (compossessio) a vztáhnout na ní ustanovení upravující vztahy nejbližší (§ 853), tedy spoluvlastnictví (§ 136 n.) a společná práva (§ 511 n.).⁵⁸⁾ Závěrem možno zmínit třetí myslitelnou situaci, kdy jedna osoba (či více osob, viz výše spoludržba) drží věc a druhá právo k téže věci – taková situace je možná a není zákonného důvodu, který by ji vylučoval.

⁵⁷⁾ Randa, A., Šikl, H. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém, Praha 1890, str.78

⁵⁸⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 567

Kapitola III. Držba oprávněná a neoprávněná

III.1. Kategorizace držby v historickém srovnání

Držba byla vymezena jako právní skutečnost složená z corpus possessionis a animus possidendi - v tomto smyslu je jediná a jednotná a nelze o druzích držby hovořit. Jinak tomu je např. v občanském zákoníku německém, který od držby (držby kvalifikované), v zásadě odpovídající našemu pojetí, odlišuje držbu běžnou, pro níž je charakteristická absence animus possidendi ⁵⁹⁾ V rámci platného ObčZ však přece důležitou kategorizaci spatřovat lze, a to v souvislosti s kvalitou držby, resp. s kvalitou vůle, se kterou držitel nakládá s věcí (vykonává právo) - tato má zásadní význam pro posouzení právních následků držby, vztahů mezi držitelem a vlastníkem (osobami třetími), pro otázku vydržení i pro právní ochranu držby.

Ustanovení § 130 a § 131 ObčZ rozlišuje držbu oprávněnou a neoprávněnou, což je ve srovnání s obecným zákoníkem rakouským třídění zásadně zjednodušené. Na straně jedné je vítáno, zejm. pro opuštění zbytečně složitého dělení a zpřehlednění právní úpravy ⁶⁰⁾, na straně druhé však přijímáno s výtkami, jako příliš strohé a nedostačující, nereflektující potřebu ochrany i subjektivní dobré víry, zejm. při vypořádání držitele s vlastníkem ⁶¹⁾ (srov. dále).

ABGB znal dělení držby na pořádnou a nepořádnou (§ 316), poctivou a nepoctivou (§ 326), pravou a nepravou (§ 345). Dělení mělo svůj zásadní význam zejm. v tom směru, že byla-li při vydržení žádána držba řádná, poctivá a pravá, při vydání věci byl zvýhodněn držitel poctivý (ať už byl pořádný nebo nepořádný). Držba pořádná se zakládala na platném titulu, tj. právním důvodu způsobilém k nabytí té věci či práva, o jejichž držbu se jednalo. O držiteli zásadně platila domněnka, že má platný titul; nemohl být vyzván, aby jej uvedl (§ 323). Poctivou držbu zakládal i titul domnělý, neboť poctivým držitelem byl ten, kdo z pravděpodobných důvodů pokládal věc (právo),

⁵⁹⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 564, 566

⁶⁰⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 586

⁶¹⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 83

kteřou držel, za svou. Byl vymezen i držitel nepoctivý, který věděl nebo z okolností musel se domnívat, že věc (právo) náleží jiné osobě. V případě sporu musela být (ne)poctivost rozhodnuta soudním výrokem; v pochybnostech platila domněnka oprávněné držby (§ 328). Konečně o držbě pravé hovořil zákoník v souvislosti s ochranou držitele. Vetřel či vloudil-li se někdo v držbu potajmu lstí či prosbou a chtěl tak získat trvalé právo držby, ač mu byl z ochoty nabídnut pouze jednorázový výkon práva, byl držitelem nepravým.

Uvedená kategorizace platila až do účinnosti občanského zákoníku z roku 1950, který ji nahradil dělením na držbu oprávněnou a neoprávněnou – toto rozlišení zůstalo zachováno i v následujících právních úpravách a převzal ho i v současnosti platný ObčZ. Držbu oprávněnou nelze ztotožnit s žádnou z výše zmíněných kategorií, koncepcí se však nejvíce blíží držbě poctivé; ta bude dále, společně s držbou pořádnou, předmětem srovnání. Držba pravá a nepravá neměla velkého významu ani za platnosti ABGB a v zásadě byla obsažena již v prvních dvou kategoriích ⁶²⁾; v následujícím proto není třeba se jí zabývat blíže.

III.2. Objektivní dobrá víra jako předpoklad oprávněnosti držby

Platný ObčZ stanoví: „*Je-li držitel se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří, je držitelem oprávněným. V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná.*“ (§ 130 odst. 1) O neoprávněném držiteli zákon nestanoví nic a lze proto a contrario dovést, že jím je každý držitel, který není držitelem oprávněným. Vyvratitelná domněnka oprávněnosti držby má svůj důležitý procesní význam; nenastupuje však automaticky, nýbrž teprve nelze-li jednoznačně učinit závěr, že držba je oprávněná, ani, že je neoprávněná. ⁶³⁾

Stěžejním pojmem je dobrá víra (bona fide), resp. zlá víra (mala fide), jako určitý stav a kvalita vůle, se kterou držitel předmět své držby „ovládá“. Dobrá víra (vůle) je

⁶²⁾ Např. Knappová, M. Držba. Právo a zákonnost 10/1992, str. 586

⁶³⁾ Čermák, K. Držba a průmyslová práva. Bulletin advokacie 10/1999, str. 25

subjektivní kategorií. Je to vnitřní stav držitele, osobní přesvědčení, že je vlastníkem určité věci či subjektem práva, které vykonává. ⁶⁴⁾ Je nezbytnou podmínkou oprávněnosti držby, nikoli však jedinou. Dobrou víru držitele musí podložit i objektivní skutečnosti, které mu dovolují soudit, že je vlastníkem držené věci či subjektem drženého práva, tedy skutečnosti „opravňující“ držitele mít jeho dobrou víru. Se zřetelem ke všem okolnostem je tak v dobré víře ten, kdo „...*při běžné (normální) opatrnosti, kterou lze vzhledem na okolnosti a povahu daného případu po každém požadovat, neměl, resp. nemohl mít, po celou vydržecí dobu důvodné pochybnosti o tom, že mu věc nebo právo patří.*“ (rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp.zn. 22 Cdo 1843/2000). Judikatura tedy vychází ze stanoviska, že míru opatrnosti třeba zkoumat objektivně, vzhledem k přiměřené opatrnosti, kterou lze v dané situaci požadovat po každém jednotlivci, nikoli s ohledem na konkrétní vyspělost či duševní zdatnost daného držitele. J. Spáčil k věci podotýká ⁶⁵⁾, že na každého třeba klást stejné minimální nároky, a to v souladu s ústavně zaručeným principem rovnosti; nenachází oporu pro výklad dobré víry ve prospěch osob „nezkušených“, jak tomu bylo např. v právu římském. Na druhé straně však upozorňuje, že prokázané speciální znalosti či zkušenosti mohou jít držiteli k tíži. Musí však tedy patrně jít o znalosti „prokázané“, tedy nestačí jen předpoklad, že určitá osoba (např. díky svému vzdělání) by je mít měla.

Je-li držba definována jako určitý psychický stav, musí být zároveň dovozováno, že tento nemůže být v souladu se stavem skutečným - vždyť nesoulad toho, co je po právu, s tím, co je fakticky, stál vlastně již při vzniku držby jako takové. Jde tu tedy o stav, na který upozorňoval již Randa, že totiž držitelovo „...*přesvědčení...musí patrně na omylu spočívat.*“ ⁶⁶⁾ Držitel se tedy, ohledně svého vlastnického či jiného drženého práva, mýlí; jeho omyl se může vztahovat jak k skutkovému stavu, tak k právním otázkám. Z konstrukce oprávněné držby a dobré víry vyžadované se zřetelem ke všem okolnostem však vyplývá, že ne každý omyl zakládá oprávněnou držbu; musí tu být

⁶⁴⁾ Např. Spáčil, J. Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba. Právní rozhledy 5/2000, str. 190

⁶⁵⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 223, 225

⁶⁶⁾ Randa, A. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém, reprint původního vydání, Praha 2008, str. 138

omyl, ke kterému držitel dospěl i přes výše zmíněnou míru opatrnosti (běžně obezřetného člověka) a který literatura označuje za omyl omluvitelný.⁶⁷⁾

Skutkový omyl může být omluvitelný i neomluvitelný. Nastává v případě nesouladu držitelovy představy se skutečností, zejm. proto, že držitel usuzuje na okolnost, která zde není, resp. neusuzuje na okolnost, která zde je (např. držitel považuje druhou osobu za vlastníka věci, ač ten je ve skutečnosti jejím vypůjčitelem, držitel uzavírá smlouvu s osobou, která je pro duševní poruchu zbavena způsobilosti k právním úkonům). Omluvitelnost omylu třeba posuzovat dle zmíněných kritérií, tedy v závislosti na míře opatrnosti a povaze konkrétního případu. Skutkový omyl se v praxi objevil např. v souvislosti s držbou věcí nemovitých, konkrétně při řešení otázky omluvitelnosti omylu týkajícího se výměry nabytého pozemku. Judikatura předně dovodila (rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 22 Cdo 2211/2000), že nevytyčení hranic drženého pozemku samo o sobě oprávněnost držby nevyklučuje. Chopí-li se tedy držitel i části sousedního pozemku, může být se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že je jejím vlastníkem. „*Jedním z hledisek pro posouzení omluvitelnosti omylu držitele je v takovém případě i poměr plochy koupeného a skutečně drženého pozemku.*“ (rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 22 Cdo 386/2000).

Odlišnou situací je omyl právní - spočívá v neznalosti, neúplné znalosti či špatné interpretaci obecně závazných právních předpisů.⁶⁸⁾ ABGB byl v této otázce značně shovívavý, když přes výslovně zakotvenou zásadu *ignorantia legis non excusat* připustil, že z neznalosti zákonných předpisů lze přece býti poctivým držitelem (§ 326). Platný ObčZ zmíněnou zásadu nezakotvuje, nelze však pochybovat, že i jeho úpravě je vlastní. Příčilo by se smyslu i účelu právní regulace, kdyby neznalost práva (*ignorantia legis*) omlouvala; třeba proto (na rozdíl od ABGB) dospět k závěru, že omluvitelný omyl jako předpoklad oprávněnosti držby je v tomto případě vyloučen.

⁶⁷⁾ Srov. např. *Spáčil, J.* Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 223

⁶⁸⁾ *Spáčil, J.* Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba. *Právní rozhledy* 5/2000, str.191, *Knappová, M.* Držba. *Právo a zákonost* 10/1992, str. 586

V tomto duchu posoudil neznalost práva i Nejvyšší soud, když ve věci sp.zn. 22 Cdo 490/2001 judikoval, že „*právní omyl držitele, vycházející z neznalosti jednoznačně formulovaného občanského zákoníku platného v době, kdy se držitel ujímá držby, není omluvitelný.*“ Přivádí však na mysl otázku, jak tomu bude v případě zákonného textu, který přesný, resp. jednoznačně formulovaný není. Literatura ⁶⁹⁾ označuje případy omylu o obsahu právní normy jako error iuris (právní omyl stricto sensu) a připouští, že takový omyl oprávněnou držbu založit může. Bude tomu tak v případě, kdy zákon je nejasný a připouští vícero interpretaci, ovšem jen za předpokladu, že i k držitelově výkladu bylo možno dojít při zachování obvyklé opatrnosti.⁷⁰⁾ Pak tedy půjde o omluvitelný omyl právní, který oprávněnou držbu nevylučuje. K. Eliáš však upozorňuje na soudní praxi, která podobné otázky posuzuje spíše v neprospěch držitele, když obvykle vychází „*z právního vnímání zákonného textu, nikoli z hlediska nahlížení průměrné osoby.*“⁷¹⁾

Dobrá víra musí být dána se zřetelem ke všem okolnostem, „*tedy i k právnímu důvodu (titulu), který by mohl být za následek vznik práva.*“ (rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp.zn. 2 Cdo 1178/1996). Je tedy formulován požadavek právního titulu, neboť těžko může být objektivně v dobré víře ten, kdo si např. určitou věc zapůjčil. To ovšem neznámá, že musí jít o titul skutečný, který je jen pro určitou vadu neplatný (např. kupní smlouva neplatná pro nezpůsobilost spolukontrahenta). V tomto se oprávněná držba blíží pojetí držby poctivé dle ABGB, neboť „*postačí, že držitel je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že tu takový titul je.*“ (rozsudek Nejvyššího soudu, sp.zn. 22 Cdo 1398/2000). V základu oprávněné držby tak může stát i titul domnělý (např. počne-li držitel spolu s nabytým pozemkem užívat i část pozemku sousedního, pak předmětná smlouva bude titulem domnělým, neboť se na sousední parcelu vztahovat nebude).

⁶⁹⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 569. Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 586

⁷⁰⁾ Spáčil, J. Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba. Právní rozhledy 5/2000, str. 191

⁷¹⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 570

S otázkou dobré víry úzce souvisí i problematika držby *contra tabulas*, které byla věnována značná pozornost i v odborné literatuře. Jde o posouzení otázky, zda může jít o držbu oprávněnou, je-li v rozporu se stavem zápisu v katastru nemovitostí, resp. se stavem zápisu v jiném veřejném rejstříku. Dle platného právního stavu (§ 133 odst. 2) převádí-li se nemovitost (která je předmětem evidence) na základě smlouvy, nabývá se vlastnické právo k ní až vkladem do katastru nemovitostí. M. Knappová ⁷²⁾ se proto přiklání k závěru, že konstitutivní význam zápisu předmětných práv dobrou víru spíše vylučuje, závěrem však podotýká, že věc není bez pochybností a proto oprávněnou držbu přece jen v tomto případě „...*patrně vyloučit nelze*.“ Je totiž myslitelná situace, kdy zápis nebude skutečnému právnímu stavu odpovídat, neboť v katastru bude jako vlastník nemovitosti zapsán např. nepravý dědic. Rovněž je možno připomenout i výše zmíněný příklad omluvitelného skutkového omylu týkající se výměry nabytého pozemku, kdy držitel bude v objektivní dobré víře držet i část sousedního pozemku, tedy v rozporu se stavem zápisu v katastru. Je tedy třeba přijmout závěr, že oprávněná držba *contra tabulas* možná je. Ke stejnému stanovisku dochází i J. Spáčil a odkazuje i na názorově totožnou judikaturu: „*Při posuzování otázky, zda v daném případě byly splněny podmínky oprávněné držby vedoucí k vydržení, nelze vycházet jen ze skutečnosti, že stav vzniklý v důsledku uchopení držby nebyl v souladu s údaji uvedenými v pozemkové knize, popřípadě v jiné veřejné knize, o kterých se držitel nepřesvědčil. Je třeba brát do úvahy všechny okolnosti, za kterých byla držba uchopena.*“ (rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 22 Cdo 837/1998). Obdobně možno zmínit i stanovisko Ústavního soudu, který ve svém nálezu č. 77/2000 uvedl: „*ochrany vlastnického práva se může dovolávat i ten, kdo tvrdí, že je vlastníkem, ač právní stav evidence vlastnictví svědčí někomu jinému. Takový návrh nelze bez dalšího hodnotit jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným.*“

Pokud jde o historické srovnání, ač nemohla být za platnosti ABGB držba *contra tabulas* držbou pořádnou (§ 321), mohla být držbou poctivou a mohla dokonce vést i

⁷²⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonnost 10/1992, str. 582n.

k nabytí vlastnického práva vydržením (§ 1468); konstatoval to i rozsudek Nejvyššího soudu (sp.zn. 22 Cdo 2211/2000).

V situaci opačné bude držitel zapsaný v katastru nemovitostí jako vlastník zpravidla držitelem oprávněným, neboť dle ustanovení § 11 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem platí, že „*ten, kdo vychází ze zápisu v katastru učiněného po 1. lednu 1993, je v dobré víře, že stav katastru odpovídá skutečnému stavu věci, ledaže musel vědět, že stav zápisů v katastru neodpovídá skutečnosti.*“

Kvalita vůle se může během držby měnit; není proto vyloučeno, že držba oprávněná se v určitém okamžiku změní na neoprávněnou či (méně často) naopak. Nejvyšší soud shledal ztrátu dobré víry ve chvíli, „*...kdy se držitel seznámil se skutečnostmi, které objektivně musely vyvolat pochybnost o tom, že mu věc po právu patří nebo že je subjektem práva, které vykonává.*“ (rozsudek sp.zn. 22 Cdo 1843/2000). Takový okamžik může nastat kdykoli, často k němu však dochází po zahájení soudního sporu týkající se předmětné věci či práva. Na řadu pak přichází složitá zkoumání, v které fázi soudního řízení držitel z okolností zjistil (resp. zjistit měl), že mu věc nebo právo nepatří.⁷³⁾ ABGB věc vyřešil tak, že bylo-li žalobě vyhověno, poctivý držitel ztratil objektivní dobrou víru v okamžiku, kdy mu byla žaloba doručena (§ 338). Platný ObčZ k otázce mlčí, domnívám se ale, že bez výslovného zakotvení nelze tak, jak stanovil ABGB, postupovat. Věc byla řešena v právní teorii, kde byl např. vysloven názor, že ztráta dobré víry nastane v okamžiku právní moci rozsudku, který vyhovuje žalobě o vydání věci, „*...jestliže soud dospěje k závěru, že – ač navrhovatel požadoval, aby mu byla poskytnuta ochrana jako vlastníkově – je navrhovatel jen oprávněným držitelem věci.*“⁷⁴⁾ Byl však napaden výtkou, dle které takový rozsudek ztrátu dobré víry způsobit nemusí, zejm. proto ne, že soud se v daném případě vlastnictvím k věci nezabývá, je-li snáze prokazatelné, že osoba je oprávněným držitelem. Oprávněná držba vlastnictví

⁷³⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 570

⁷⁴⁾ Sekaninová, E. Poznámka k ochraně držby a ztrátě dobré víry. Socialistická zákonnost 9/1985, str. 545

k věci nevylučuje.⁷⁵⁾ Domnívám se, že vázat ztrátu dobré víry k okamžiku právní moci rozsudku není dostačující, neboť již dříve v průběhu soudního řízení musel držitel z objektivních okolností získat pochybnost o svém vztahu k předmětu držby. Bude tedy třeba přistoupit ke zkoumání dobré víry případ od případu (byť takový postup přináší nemalé obtíže), a to až do doby výslovné zákonné úpravy.

Zatímco v římském právu platila zásada, že následná zlá víra nevádí⁷⁶⁾, dle platné koncepce třeba nároky držitele posuzovat odděleně podle toho, zda k jejich vzniku došlo za dobu oprávněné držby či za dobu neoprávněné držby. Se změnou kvality vůle se tak mění i právní postavení držitele.

K otázce dobré víře je třeba v neposlední řadě pojednat o vztahu dobré a zlé víry mezi zástupcem a zastoupeným a též o problematice dobré víry právnických osob.

Pokud jde o osoby nezpůsobilé k právním úkonům, je třeba vzít v úvahu smysl povinného (zákonného) zastoupení - že totiž vůle těchto osob není pro právo relevantní a nemůže s ní spojovat právní následky; zákonný zástupce je tedy jakýmsi „zástupcem ve vůli“ a jeho dobrá či zlá víra pak rozhoduje o tom, zde půjde o držbu oprávněnou nebo neoprávněnou. Jde-li však o osoby, které k právním úkonům způsobilé jsou, je patrně třeba vycházet z jiných předpokladů. Lze se přiklonit k názoru, že v tomto případě zástupce „...jen zprostředkovává nabytí držby, té se však ujímá sám držitel a jen jeho dobré či zlé víře přikládají právní předpisy význam.“⁷⁷⁾ Rozhodné je, s jakou vůlí nakládá s věcí (vykonává právo) její držitel, ať už tak činí bezprostředně, nebo prostřednictvím osoby jiné, svého zástupce. Komentář k ABGB věc posoudil odlišně⁷⁸⁾; podle autorů rozhoduje dobrá víra zástupce, resp. zástupce i zastoupeného, neboť o poctivou držbu půjde jen v případě, budou-li v dobré víře oba. Zlá víra zástupce tedy postihuje i zastoupeného. J. Spáčil však kriticky podotýká⁷⁹⁾, že takový závěr neodpovídá potřebám právního styku a podmínkám tržního hospodářství a na

⁷⁵⁾ Smetánka, B. Ještě jedna poznámka k ochraně držby a ztrátě dobré víry. Socialistická zákonnost 6/1986, str. 306

⁷⁶⁾ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo, 2. vydání, Praha 1995, str. 177

⁷⁷⁾ Spáčil, J. Právnická osoba, stát, držba a vydržení. Právo a podnikání 5/2004, str. 7

⁷⁸⁾ Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha 1935, str. 118

⁷⁹⁾ Spáčil, J. Právnická osoba, stát, držba a vydržení. Právo a podnikání 5/2004, str. 4

konkrétním příkladu demonstruje nespravedlivé a nežádoucí důsledky, ke kterým by mohl vést (uvádí příklad koupě nemovitosti prostřednictvím realitního agenta, kterému by bylo známo, že přes zápis v katastru nemovitostí není tato vlastnictvím prodávajícího; kvalifikování klienta – držitele – jako neoprávněného by pak bylo zjevně nepřiměřené). Je možno dodat, že Spáčilův názor odpovídá závěrům, ke kterým dospělo i právo římské: „*Bylo-li držení nabyto zástupcem, rozhoduje z pravidla vědění a smýšlení zastoupeného. Odchylna bývá, když někdo nabývá držby jinou osobou beze své vlastní vůle. Žádá se tu bona fides zástupcova, jen že škodí též mala fides nabyvatelova.*“⁸⁰⁾ Je ale třeba podotknout, že držitel musí být v dobré víře s zřetelem ke všem okolnostem - oprávněná držba by tak mohla být vyloučena, měl-li by držitel z okolností vědět, že jeho zástupce jedná malae fidei.

Právnícké osoby jakožto uměle vytvořené útvary musí vytvářet svou vůli prostřednictvím určených fyzických osob a skrze ně ji také projevovat navenek. Dá se tedy usuzovat, že u těchto fyzických osob třeba zkoumat i přítomnost dobré, resp. zlé víry. Jde však o to posoudit, vůle *kterých* osob je pro kvalifikaci držby právnícké osoby jako oprávněné či neoprávněné rozhodující. Problematika je velmi obtížná; tím spíše, že ji platný ObčZ neřeší. V současné odborné literatuře se jí však hlouběji zabývá opět pouze J. Spáčil.

Dle českého právního řádu mají právnícké osoby vedle právní subjektivity i vlastní způsobilost k právním úkonům – tak se dle § 20 odst. 1 právní úkony statutárních orgánů považují za vlastní úkony právnícké osoby. Spáčil tedy usuzuje⁸¹⁾, inspirován § 337 ABGB, dle kterého „*o poctivosti či nepoctivosti držby právnícké osoby rozhoduje bona či mala fides orgánu...Je-li orgán kolegiálním, rozhoduje poctivost (nebo nepoctivost) většiny členů orgánu.*“⁸²⁾, že držba právnícké osoby bude tehdy oprávněnou, bude-li v dobré víře statutární orgán, kterým tato osoba jedná, resp. jde-li o orgán kolektivní, většina jeho členů.

⁸⁰⁾ Heyrovský, L. Dějiny a systém soukromého práva římského. Čtvrté opravené vydání. Praha 1910, str. 363

⁸¹⁾ Spáčil, J. Právnícká osoba, stát, držba a vydržení. Právo a podnikání 5/2004, str. 4

⁸²⁾ Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha 1935, str. 138

Za právnickou osobu však mohou činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové, je-li to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby či je to obvyklé vzhledem k jejich pracovnímu zařazení (§ 20 odst. 2). V teorii panuje spor, dá-li se jejich jednání (stejně jako u statutárních orgánů) považovat za vlastní jednání právnické osoby, nebo jde o specifický druh zákonného zastoupení. Většinové pojetí se kloní ke vztahu zastoupení a vychází z něho i J. Spáčil. Otázku tedy řeší v souladu s obecnou problematikou vztahu zástupce a zastoupeného a poměru jejich dobré či zlé víry; dovozuje, že zlá víra osoby jednající z pověření právnické osoby (např. prodavač) neuškodí dobré víře právnické osoby jako takové, neboť rozhodující je dobrá víra statutárního orgánu. Věc ovšem považuje za spornou a nikoli uzavřenou.⁸³⁾

Domnívám se, že při řešení nastíněné problematiky je vhodné šířeji se zamyslet nad tvorbou a projevem vůle právnických osob a naznačit i jiné pohledy, ze kterých možno na otázku jejich dobré víry nahlížet. Za východisko možno vzít rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 22 Cdo 290/2003, který výstižným způsobem podotýká: „*Pro právnickou osobu je mimo jiné charakteristické, že svou vůli nevytváří sama o sobě, ale jen prostřednictvím fyzických osob, a to těch, které jsou k tomu povolány. Jen prostřednictvím fyzických osob právnická osoba také projevuje svoji vůli navenek (zejména činí právní úkony). Od projevu vůle je třeba odlišit tvorbu vůle právnické osoby, která se řídí jejími vnitřními předpisy..., není-li upravena přímo zákonem. Takto vzniklou vůli právnické osoby nelze ztotožňovat s vůlí osoby, která jménem právnické osoby jedná.*“ Tvorba vůle právnické osoby se řídí jejími vnitřními předpisy či přímo zákonem; vždy však ji tvoří (a nakonec vytvoří) určitý jednotlivec nebo určitý kolektiv lidí. Osoby oprávněné tvořit vůli právnické osoby však *mohou, ale nemusí* být totožné s těmi, které jsou oprávněny ji projevovat navenek. Tak může určitá osoba vůli spoluvytvářet, ale nemá oprávnění ji projevovat, nebo ji naopak projevovat může, nemá však právo ji vytvořit.⁸⁴⁾ A zde již jde o jádro problému, neboť jak zdůraznil výše citovaný judikát, vytvořenou vůli právnické osoby nelze s vůlí osoby, která jménem právnické

⁸³⁾ Spáčil, J. Právnická osoba, stát, držba a vydržení. Právo a podnikání 5/2004, str. 4

⁸⁴⁾ Knappová, M. Právní subjektivita a způsobilost k úkonům v československém občanském právu, Praha 1961, str. 57n.

osoby jedná, ztotožňovat. Byl vysloven názor ⁸⁵⁾, že je-li dle § 20 odst. 2 založeno pro vyjmenované osoby oprávnění činit v určitém rozsahu právní úkony, je v tom implicitně zahrnuto i oprávnění o těchto právních úkonech rozhodovat, ledaže by bylo výslovně uvedeno jinak. Bylo by tedy možno vyvodit, že má-li např. určitý pracovník oprávnění učinit za právnickou osobu právní úkon, pak není-li stanoveno jinak (zákonem, vnitřním předpisem), je oprávněn o tomto úkonu i rozhodovat, tedy je oprávněn vůli právnické osoby vytvořit. Pak tedy vůle tohoto pracovníka je vůlí právnické osoby jako takové a tedy jeho dobrou či zlou víru je nutno právnické osobě přičítat. Naopak, pokud pracovník vůli právnické osoby pouze projevuje, neboť tato byla již předtím stanoveným způsobem vytvořena, nelze jeho vůli s vůlí právnické osoby ztotožnit; jeho dobrá či zlá víra je bez relevance na dobrou či zlou víru právnické osoby.

Uvedené myšlenky však platí zřejmě jen v případě, že jednání členů či pracovníků považujeme za vlastní jednání právnické osoby. Vnímáme-li naopak uvedené osoby jako její zákonné zástupce, bylo by možno zamyslet se nad tím, zda vůle zástupce tu (stejně jako u nezpůsobilých fyzických osob) nenahrazuje vůli zastoupeného. Je otázkou, zda právnickou osobu jako celek možno ztotožnit (byť v tomto dílčím aspektu) s jejím statutárním orgánem. Při kladné odpovědi třeba přijmout uvedené stanovisko J. Spáčila. Při odpovědi záporné pak třeba dovodit, že tu, stejně jako u určitých osob fyzických, zástupce zastoupeného ve vůli nahradí; zastoupená osoba tak relevantní vůli nemá, ať již pro nedostatek věku či duševní poruchu (osoby fyzické), nebo pro svou fiktivní povahu (osoby právnické).

⁸⁵⁾ Svoboda, P. Právní jednání obce. Bulletin advokacie 1/2000, str. 41

III.3. Právní postavení oprávněného držitele

Kvalita držitelovi vůle má zásadní vliv na jeho právní postavení. Právo, vycházející z principu ochrany dobré víry a snažící se o rozumné a spravedlivé uspořádání vztahů mezi dotčenými subjekty, přiznává určitá práva i právní ochranu pouze držiteli oprávněnému, jak to vyplývá zejm. z § 130 a § 131. V uvedených ustanoveních však zákon hovoří pouze o držiteli věci, když o držiteli práva není stanoveno nic. Lze si těžko představit, že právo sice držbu práva výslovně připouští, právní důsledky jí však nepřičítá.⁸⁶⁾ Třeba proto dovodit, že dále řečené platí pro všechny držitele bez ohledu na předmět jejich držby - kde tedy ObčZ mluví o držbě věci, třeba analogicky rozumět i držbu práva.

Východiskem postavení oprávněného držitele (bonae fidei possesor) je jeho vztah k vlastníku věci. Vlastnické právo je jedním ze základních lidských práv, je nejdůležitějším a základním právem věcným; vlastník požívá právní ochrany proti každému, kdo do jeho práva neoprávněně zasahuje (§ 126). Byť je tedy dobrá víra oprávněného držitele chráněna, musí vždy ustoupit silnějšímu právu vlastníka – zásadní a nejdůležitější držitelovou povinností je tak povinnost věc vlastníkovi vydat.

Rozsah držitelovi povinnosti a jeho další právní postavení pak vyplývá zejm z § 130 odst. 2 ObčZ : *„Nestanoví-li zákon jinak, má oprávněný držitel stejná práva jako vlastník, zejména má též právo na plody a užitky z věci po dobu oprávněné držby.“* Má-li tedy zásadně stejná práva jako vlastník, v jejich charakteristice možno vyjít z dílčích vlastnických oprávnění upravených v § 123: *„Vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním.“*

Ius possidendi (právo věc držet) je právem mít věc ve své moci, tedy fakticky ji ovládat. Zatímco pro vlastníka představuje důležitý předpoklad pro výkon některých jeho dalších oprávnění, pro držitele představuje předpoklad nezbytný. Nemá-li držitel faktickou moc nad věcí, nemá držbu; je pak beze smyslu hovořit o jeho dalších oprávněních. Ius possidendi je tak nejen právem, ale i jakousi „povinností“ držitele.

⁸⁶⁾ Čermák, K. Držba a průmyslová práva. Bulletin advokacie 10/1999, str. 26

Ius utendi (právo věc užívat) se vztahuje k podstatě věci, představuje oprávnění využívat užitné vlastnosti věci pro vlastní zájmy a potřeby.⁸⁷⁾ Zahrnuje i zužití, tj. spotřebování věci. Oprávněný držitel tak není vlastníkovu odpovědný za běžné (a ani nadměrné) opotřebení věci, její poškození, zničení ani spotřebování. Držitel je povinen vydat vlastníkovu to, co z jeho vlastnictví ještě má; co nemá, není povinen vlastníkovu nahrazovat. Platná úprava tak svým obsahem odpovídá § 329 ABGB, s tím rozdílem, že ten uvedená práva přiznal poctivému držiteli jmenovitě.

Ius fruendi (právo požívat plody a užitky věci) zakotvuje § 130 odst. 2 výslovně. Plody a užitky zákon blíže nevymezuje, J. Spáčil⁸⁸⁾ považuje oba pojmy v zásadě za zaměnitelné. Komentář k ObčZ⁸⁹⁾ mezi nimi odlišuje, když za plody (fructus naturales) považuje to, co určitý objekt pravidelně vydává ze své přirozené podstaty (např. ovoce stromu) a za užitky (fructus civiles) bere takové, které vyplývají z právní vlastnosti objektu (např. nájemné jako užitok pozemku). Pro plody platí obecně, že separací od věci hlavní stávají se samostatnou věcí v právním smyslu; má-li pak na ně oprávněný držitel právo, stávají se jeho vlastnictvím. Zákon nevyžaduje, aby se držitel chopil jejich držby – náleží mu tedy nejen plody sklizené, ale vůbec oddělené.⁹⁰⁾ Naproti tomu neoddělené plody jsou součástí věci plodonosné a sdílejí s ní právní osud; držitel tak musí všechny tyto spolu s věcí plodonosnou vydat. U užitků právních nelze hovořit o jejich „separaci“; příznačnější je proto v souladu s § 330 ABGB říci, že vlastnictvím držitele se stávají za situace, že za dobu jeho klidné držby dospěly a byly vybrány.

Ius disponendi (právo s věcí nakládat) jako právo oprávněného držitele je předmětem zájmu odborné literatury. Jde o to posoudit, ke kterým dispozicím s věcí je držitel oprávněn, zejm. může-li převést i vlastnické právo k předmětu držby, má-li dle dikce zákona stejná práva jako vlastník. Věc není jednoznačná a teorie zastává oba z protichůdných názorů.

⁸⁷⁾ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. Díl I.,4. vydání, Praha 2005, str. 335

⁸⁸⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 79

⁸⁹⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 526

⁹⁰⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 81

M. Knappová ⁹¹⁾ prosazuje stanovisko, že oprávněný držitel vlastnictví k věci převést může. Vychází předně z jazykového výkladu § 130 odst. 2, dle kterého má držitel zásadně stejná práva jako vlastník a vyvozuje, že třetí osoby (jednající v dobré víře) nabyly práv tak, jako kdyby jednaly s vlastníkem: „...držitel *nejednal jako zástupce vlastníka, ale jménem svým, přesto však vlastníka zavazoval. Zcizil-li oprávněný držitel věc, vlastník proti nabyvateli nebude moci uplatnit námitku nemo plus iuris, ani nárok na náhradu.*“ Přiznává sice, že věc trochu komplikuje § 486 (nabytí od nepravého dědice), ze kterého by bylo možno a contrario dovodit, že v jiných případech nabytí od nevlastníka možné není, pochybnost však nakonec vylučuje pomocí argumentu ad absurdum a uzavírá, že právo věc zcizit oprávněnému držiteli upřít nelze, přestože na to zákonodárce „...asi nepomyslel“. Na Knappovou se odvolává i K. Čermák ⁹²⁾, když v souvislosti s problematikou držby průmyslových práv prohlašuje, že převádí-li průmyslové právo oprávněný držitel, má dispozice stejné účinky, jako kdyby ho převáděl sám jeho majitel (opět za předpokladu dobré víry nabyvatele). Konečně i Vašíček argumentuje, že „...při přesném a gramatickém výkladu nelze dojít k jinému závěru, než že umožňuje oprávněnému držiteli převést na jiného vlastnické právo, i když to nutně nemusel být záměr zákonodárce.“ ⁹³⁾

Jednou ze základních zásad soukromého práva je i zásada *nemo ad alium plus iuris transferre potest, quam ipse habet*, dle které nikdo nemůže převést na jiného více práv, než sám má; ta se nejvýrazněji projevuje právě při převodech vlastnického práva. ⁹⁴⁾ V ObčZ není zakotvena výslovně, jde však o obecnou právní zásadu, která platí i přes míru vyjádření v psaném právu. Není absolutní; výjimky, kterými je prolomena, by však měly být přesně a výslovně stanoveny zákonem (srov. např. již zmíněný § 486). Je otázkou, zda za výjimku z této zásady možno považovat i § 130 odst.2.

⁹¹⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 588

⁹²⁾ Čermák, K. Držba a průmyslová práva. Bulletin advokacie 10/1999, str. 27

⁹³⁾ Vašíček, M. Může soud slovní spojení „stejná práva“ vykládat restriktivně? Právní rozhledy 12/2000, str. 560

⁹⁴⁾ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. Díl I.,4. vydání, Praha 2005, str. 54

Negativní stanovisko v teorii zaujal a rozsáhle odůvodnil zejm. J. Spáčil⁹⁵⁾; stojí tak proti názorům zmíněným výše. Připouští, že doslovný výklad ustanovení by mohl vést k závěru, že oprávněný držitel má právo vlastnictví převést, jiné druhy interpretace ho ale nepodporují. Historický výkladem lze dovodit, že předmětné ustanovení obsahovaly již zákoníky z let 1950 a 1964 – ani tehdy ani dnes však z důvodové zprávy nevyplývá, že by úmyslem zákonodárce bylo výše zmíněnou zásadu prolomit. Jak patrně z odborné literatury a občanskoprávních učebnic, nepočítala s tím ani právní věda. I logický výklad napovídá (*argumentum a maiori ad minus*), že nemůže-li ani vlastník věci převést na jiného více práv, než sám má, nemůže tak učinit ani oprávněný držitel. Nejzávažnější důvody však vyplývají z povahy věci samé. Vlastnické právo je nejsilnějším právem věcným; právo mu poskytuje rozsáhlou ochranu. Zásahy či odnětí (*largo sensu*) vlastnického práva se vždy dějí za přísných zákonných podmínek a jen v tom případě, kdy ochrana vlastníka musí ustoupit jinému důležitějšímu zájmu. Tak je tomu i v případě vydržení, kdy zájem na stabilitě právních vztahů a ochrana práv nabytých v dobré víře zájem na ochraně vlastnického práva převyšují. Spáčil však naznačuje, že pokud by byl oprávněný držitel k takovéto dispozici s věcí oprávněn, vlastník by o své vlastnické právo mohl přijít během velmi krátké doby, i třeba několika hodin. Ze všech těchto důvodů proto upřednostňuje restriktivní výklad § 130 odst.2 a oprávněnému držiteli tak právo převést vlastnictví k věci upírá.

K posledně zmíněnému názoru je třeba se přiklonit; je v souladu s recentním pohledem odborné literatury i judikaturou Nejvyššího soudu. Ten ve věci sp.zn. 22 Cdo 1836/2002 vyslovil: *„Oprávněný držitel má právo na takovou dispozici s věcí, při které nedochází ke změně vlastnického práva. Pokud oprávněný držitel věc prodá, může nabyvateli vzniknout jen právo oprávněné držby, nikoliv právo vlastnické (nejde-li o výjimky výslovně stanovené zákonem). Od nevládníka nelze nabýt vlastnictví k nemovitosti, i když nabyvatel vychází ze zápisu v katastru nemovitostí, označující převodce za vlastníka této nemovitosti.“*

⁹⁵⁾ Spáčil, J. Může oprávněný držitel převést vlastnictví k věci? Právní rozhledy 9/2000, str. 395 n.

Citovaný rozsudek odpovídá i na otázku jiných držitelových dispozic s věcí; ohledně nich panuje v teorii shoda. Držitel může zřizovat k předmětu své držby práva, která spočívají v jeho užívání a držbě; může jít o práva obligační (např. právo nájemní), práva odpovídající věcným břemenům, i právo zástavní. Takto zřízená práva pak vzniknou tak, jako by je zřídil vlastník věci - ten pak okamžikem vydání věci nastupuje do práv a povinností oprávněného držitele.⁹⁶⁾

Má-li vlastník věci i jiná práva, než o kterých hovoří § 123, má je i oprávněný držitel. Náleží mu tak zejm. právo věc neužívat (viz výše citovaný rozsudek Nejvyššího soudu, sp.zn. 22 Cdo 2302/2000, dle kterého držitel držby nepozbývá, nechá-li pozemek ležet ladem) či věc opustit, může s předmětem svého vlastnictví nakládat jakýmkoli myslitelným způsobem, pokud mu to zákon nezakazuje. Konečně je oprávněn opřít se každému, kdo do jeho držby bez právního důvodu zasahuje (srov. dále).

Pro úplnost možno dodat, že přestože ObčZ výslovně hovoří pouze o právech, oprávněný držitel má i určité povinnosti; výše byla zmíněna základní držitelova povinnost vydat věc vlastníkovi. Držitel má zejm. takové povinnosti, které by stíhaly i vlastníka věci (zejm. z oblasti veřejnoprávní, ale i soukromoprávní – např. zákaz imisí); lze to spolehlivě dovodit pomocí logického argumentu a maiori ad minus.

Dle § 130 odst. 3 platí: *„Oprávněný držitel má vůči vlastníkovi nárok na náhradu nákladů, které účelně vynaložil na věc po dobu oprávněné držby a to v rozsahu odpovídajícím zhodnocení věci ke dni jejího vrácení. Obvyklé náklady související s údržbou a provozem se však nenahrazují.“* Vzato od konce, oprávněný držitel nemůže žádat náhradu nákladů nutných pro údržbu a provoz věci. Vychází se z koncepce, že slouží-li věc držiteli, který má právo ji užívat a přivlastnit si její plody a užitky, nese si také náklady na zachování podstaty věci a udržení její funkce sám. Naproti tomu, vynaloží-li držitel ještě nadto náklady účelné, kterými věc zhodnotí tak, že její „vylepšení“ bude sloužit i vlastníkovi po jejím vydání držitelem (tj. zvýší se hodnota předmětné věci), vlastník je povinen tyto účelně vynaložené náklady držiteli nahradit.

⁹⁶⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 228, Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str.588

Rozsah náhrady přitom musí odpovídat zhodnocení věci ke dni jejího vrácení; tím je třeba rozumět to, oč se věc ke dni vrácení skutečně zhodnotila, nikoli prostředky, které byly na její zhodnocení vynaloženy.⁹⁷⁾ ObčZ nezakotvuje oprávněnému držiteli právo oddělit si to, čím ji vlastním nákladem zhodnotil (ius tollendi), když toto právo výslovně přiznává jen držiteli neoprávněnému (§ 131 odst. 2); logickým výkladem (argumentum a minori ad maius) je však třeba i toto právo oprávněnému držiteli přiznat.⁹⁸⁾ ABGB hovořil ještě o nákladu učiněném toliko ze záliby a pro okrasu (§ 332); lze vyvodit, že bude-li takový náklad představovat obecné zhodnocení věci, bude muset být vlastníkem nahrazen v souladu se zásadami uvedenými výše.

Určuje-li se rozsah náhrady ke dni vrácení věci, vyplývá z toho, že držitel nemůže vydání věci zaplacením náhrady podmiňovat: „*Výši nároku oprávněného držitele na náhradu nákladů, které účelně vynaložil na věc po dobu oprávněné držby, nelze určit dříve, než je věc vrácena vlastníkovi. Proto držitel nemůže požadovat uspokojení nároku před vrácením věci vlastníkovi. Promlčení práva oprávněného držitele na vrácení nákladů, které účelně vynaložil na věc po dobu oprávněné držby, počíná běžet den po vydání předmětu držby.*“ (rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp.zn. 22 Cdo 1806/98).

III.4. Právní postavení neoprávněného držitele

K právnímu postavení držitele, který není se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo patří (malae fidei possessor) ObčZ stanoví: „*Neoprávněný držitel je povinen vždy vydat věc vlastníkovi spolu s jejími plody a užitky a nahradit škodu, která neoprávněnou držbou vznikla. Může si odpočítat náklady nutné pro údržbu a provoz věci.*“ (§ 131 odst. 1) Povinnost neoprávněného držitele vydat věc vlastníkovi je tak na rozdíl od držitele oprávněného zakotvena výslovně. Výslovně je také založena povinnost vydat oddělené plody a užitky, pokud je držitel ještě má. Pokud jde o plody a

⁹⁷⁾ Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 1. vydání, Praha 2008, str. 676

⁹⁸⁾ Srov. obdobně Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 571

užitky spotřebované, držitel je povinen tyto vlastníkovi nahradit; J. Spáčil tak usuzuje na základě § 458 odst. 1 „zřejmě *per analogiam*“⁹⁹⁾, M. Knappová v návaznosti na držitelovu povinnost nahradit vlastníkovi škodu vzniklou neoprávněnou držbou.¹⁰⁰⁾ V této souvislosti je předně třeba vyřešit otázku, co má ObčZ ve svém ust. § 131 odst. 1 na mysli spojením „nahradit škodu“, resp. jde-li o škodu ve smyslu § 420 n.

Objevil se názor¹⁰¹⁾, zda v citovaném ustanovení nechtěl ObčZ zakotvit spíše držitelovu odpovědnost za ztrátu, zničení a znehodnocení věci, neboť odpovědnost za škodu dle § 420 n. připadá v úvahu jen při splnění 4 základních odpovědnostních předpokladů, kterými je vznik škody, protiprávní jednání, příčinná souvislost a zavinění. Zatímco první tři podmínky budou zřejmě splněny, otázka zavinění vyvolává pochybnosti. M. Knappová proto soudí, že zavinění je zřejmě „*ipso facto dáno tím, že držitel měl věc neoprávněně, že tedy jeho držba věci byla neoprávněná.*“¹⁰²⁾ Je-li totiž držitel ve zlé víře, neboť se dle objektivních okolností měl, resp. musel domnívat, že mu věc nebo právo nepatří, možno v jeho jednání spatřovat minimálně nevědomou nedbalost. Že pak jedná zaviněně i zloděj či nepoctivý nálezce, není již třeba dodávat. Držitelovo zavinění pak vyloučí jedině důkaz, že škoda vznikla v důsledku vyšší moci (kterou by byla věc stížena, i kdyby nebyla v držení neoprávněného držitele), resp. důkaz, že škodu způsobil sám její vlastník.¹⁰³⁾

K souvislosti § 131 odst. 3 s částí šestou ObčZ pak třeba dojít i za pomoci jazykové a systematické interpretace. Náhrada škody tak bude vykládána ve smyslu ust. § 420 n., které budou určující i pro stanovení výše a rozsahu náhrady. Držitel tak bude hradit zejm. hodnotu věci při jejím zničení či znehodnocení, stejně jako hodnotu jím spotřebovaných plodů a užitků (skutečná škoda); není však vyloučena ani náhrada případného ušlého zisku, který by byl vlastník získal, měl-li by věc u sebe (srov. § 442).

⁹⁹⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 83

¹⁰⁰⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 588

¹⁰¹⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 588

¹⁰²⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 588

¹⁰³⁾ Srov. Knappová, M. Držba. Právo a zákonost 10/1992, str. 588. Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 572 n.

Neoprávněný držitel si může odpočítat náklady nutné pro údržbu a provoz věci. Nejasná dikce zákona (výraz „odpočítat“) zde opět vyvolává pochybnosti a spory. Převládá stanovisko, dle kterého právo odpočtu není právem k započtení dle § 580 n. - to by přicházelo v úvahu jen za situace, kdy vlastník proti držiteli nárok na náhradu škody uplatňuje. Zde jde však zejm. o to, že neoprávněný držitel má nárok na náhradu nákladů, tedy „...*má právo požadovat, aby mu byly náklady hrazeny při plnění z ruky do ruky, tedy při vydání věci.*“¹⁰⁴⁾

J. Spáčil však argumentuje opačně. Vychází jak z jazykového výkladu zákona, tak ze samé podstaty věci. Považuje za absurdní, že v případě, kdy držitel žádné užitky z věci nezíská ani nezpůsobí škodu, bude mít na náhradu nutných nákladů nárok, „...*zatímco oprávněný držitel by ve stejné situaci takové právo neměl.*“¹⁰⁵⁾ Vyvozuje proto, že držitel má právo odečíst si nutné náklady od nároků vlastníka, samostatně je však uplatnit nemůže.

Náklady nutnými pro údržbu a provoz věci třeba rozumět náklady, které jsou nezbytné pro zachování její podstaty a funkce. Není možno uvažovat o právu držitele na náhradu nákladů, které vynaložil, aby věc mohl užívat pro sebe (např. náhrada pohonných hmot zloději motorového vozidla).¹⁰⁶⁾

Dle § 131 odst. 2 platí: „*Neoprávněný držitel si může od věci oddělit to, čím ji svým nákladem zhodnotil, pokud je to možné bez zhoršení podstaty věci.*“ ObčZ tak pro neoprávněného držitele výslovně zakotvuje ius tollendi. S odkazem na § 3 odst. 1 však bývá dovozováno, že oddělení je vyloučeno v případě, kdy z toho neoprávněný držitel nemá užitek a výsledkem je jen zničení toho, čím byla věc zhodnocena.¹⁰⁷⁾

Neoprávněný držitel k věci žádná práva nemá a nemůže je proto převádět na jiné osoby. Zaniká tak problematika právních účinků držitelových dispozic, stejně jako otázka převodu vlastnického práva; právní úkony neoprávněného držitele jsou pro

¹⁰⁴⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 573. Obdobně M. Držba. Právo a zákonnost 10/1992, str.589

¹⁰⁵⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 83 n.

¹⁰⁶⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 573

¹⁰⁷⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 573

rozpor se zákonem neplatné a vlastníka věci nevážou. Třetí osoby pak mohou od neoprávněného držitele nabýt jen držbu, a to jak oprávněnou, tak neoprávněnou.

Závěrem možno upozornit na problematiku poměru úpravy oprávněné a neoprávněné držby a úpravy vztahů z bezdůvodného obohacení (§ 451 n.). Lze soudit, že § 130 a § 131 jsou ustanoveními zvláštními, které mají před částí šestou, hlavou třetí ObčZ přednost (nelze však vyloučit, že ustanovení § 451 n. budou moci být použita na vztahy z oprávněné a neoprávněné držby subsidiárně.) J. Spáčil¹⁰⁸⁾ pak kritizuje nedůvodný rozdíl mezi postavením neoprávněného držitele a toho, kdo je povinen vydat bezdůvodné obohacení, neboť zatímco po prvním je požadována dobrá víra se zřetelem ke všem okolnostem, druhý je zvýhodněn již při existenci subjektivní dobré víry (a je tedy např. oprávněn přisvojit si oddělené plody a užitky, viz § 458 odst. 2). Citelně se tak ukazuje potřeba zakotvit členitější dělení držby, např. obdobným způsobem, jakým to učinil ABGB (srov. výše dělení na držbu pořádnou a nepořádnou poctivou a nepoctivou). Totožnost podmínek nezbytných pro vydržení s podmínkami zvýhodnění držitele při jeho vypořádání s vlastníkem je tak jednou ze slabin současné právní úpravy.

Nárok na vydání věci a plodů (které jsou věcmi v právním smyslu) je nárokem věcněprávním; ostatní nároky jsou obligační a podléhají promlčení. Nároky oprávněného a neoprávněného držitele dle § 130 a § 131 se promlčují v obecné tříleté promlčecí lhůtě (§ 101). Nárok vlastníka na náhradu škody dle § 131 se promlčí v subjektivní dvouleté a objektivní tříleté, popř. desetileté promlčecí lhůtě (§ 106).

¹⁰⁸⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 83

Kapitola IV. Ochrana držby

IV.1. Obecně k ochraně držby

Nelze-li jednoznačně a obecně platně zodpovědět otázku právní povahy držby, nelze ani jednoznačně říci, jaké jsou (a zejm. byly) příčiny její právní ochrany. V historickém vývoji lze sledovat mnoho rozličných důvodů, i názorů na ně - zejména ti autoři, pro které nebyla držba subjektivním právem, kladli si to otázku, proč je jí jako pouhému faktu poskytována právní ochrana. Některé teorie spatřovaly důvody mimo držbu jako takovou – poskytovala se ochrana proti násilí, chránila se možnost práva, která je v držbě ztělesněna, vycházelo se z představy, že to, co fakticky je, musí ustoupit tomu, co se pouze fakticky chce. Jiné teorie vycházely z povahy držby samé – držba je projevem vlastnického práva a důvodem ochrany ulehčení důkazu vlastnictví, chrání se individuální svoboda, kdy je zapovězeno porušení cizí, projevené vůle.¹⁰⁹⁾

Přítomnost vnějších momentů ochrany, stejně jako důvodů, pro které třeba držbu samotnou, možno rozeznat i dnes. Výše bylo řečeno, že v chování oprávněného držitele třeba spatřovat subjektivní právo; právní ochrana je imanentní každému subjektivnímu právu, jde o možnost chování, která je *zaručena* objektivním právem, a tedy chráněna zvláštním způsobem, který je stanovený v právních normách.¹¹⁰⁾ Dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod každý se může domáhat svého práva u nezávislého soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu (obdobně § 4 ObčZ). Soudní ochrana má tak v celém systému postavení prioritní - základním prostředkem oprávněného držitele je petitorní (žalobní) ochrana dle § 126 odst. 2 ObčZ.

Zvláštní prostředek ochrany poskytuje § 5. Vycházející se zákazu rušení toho, co je v klidu (*quieta non movere*), poskytuje ochranu poslednímu pokojnému stavu, v praxi však pravidelně držbě, jakékoliv kvality (tzv. posesorní ochrana). Držba zde není chráněna jako subjektivní právo (neoprávněná pochopitelně, avšak ani oprávněná),

¹⁰⁹⁾ Randa, A., Šikl, H. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém, Praha 1890, str. 37n.

¹¹⁰⁾ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A. Teorie práva, Praha 2001, str. 103n.

nýbrž jako faktický, pokojný stav. Ochrana je prostředkem veřejnoprávním, zárukou, že se občané nebudou domáhat svých práv svémocně, nýbrž prostřednictvím soudu, resp. jiného pověřeného orgánu - státní monopol na poskytování ochrany ohroženým i porušeným právům je vlastní samé podstatě státu i právního řádu.¹¹¹⁾

Přes výše řečené nelze ani v moderní společnosti svépomoc zcela odmítnout; je však výjimečným, striktně vymezeným prostředkem ochrany, který přichází v úvahu zejm. v případech, kdy rychlá a účinná pomoc státu není možná. Tak má oprávněný i neoprávněný držitel další specifický prostředek ochrany, tedy svépomoc přípustnou za podmínek § 6 ObčZ.

V následujícím bude o možnostech ochrany držitele pojednáno blíže. Z důvodů systematických započne výklad ochranou poskytovanou držiteli jakékoli kvality a bude uzavřen ochranou žalobní, která svědčí jen držiteli oprávněnému.

IV.2. Prostředky ochrany oprávněného i neoprávněného držitele

Prvním prostředkem ochrany držby je tedy její ochrana coby pokojného stavu. Dle § 5 ObčZ platí: „Došlo-li ke zřejmému zásahu do pokojného stavu, lze se domáhat ochrany u příslušného orgánu státní správy. Ten může předběžně zásah zakázat nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav. Tím není dotčeno právo domáhat se ochrany u soudu.“ Stavem se rozumí určité lidské chování, které je vždy uskutečňováno ve vztahu k někomu jinému a je určité osobě ku prospěchu.¹¹²⁾ Pokojný stav je vždy stavem faktickým, může a nemusí být stavem právním - často je však okolím jako právní stav vnímán¹¹³⁾, neboť tu po delší dobu existuje, „není nikým rušen a nikoho neruší“¹¹⁴⁾. Chrání-li se pokojný stav, může jím být držby oprávněná i neoprávněná - jedinou podmínkou zůstává, že musí být pokojná. Pokojnost ve smyslu uvedeném výše na první

¹¹¹⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 233

¹¹²⁾ Knapp, V. Quieta non movere, Právní praxe 3/1995, str. 265n.

¹¹³⁾ Nykodým, J. Ochrana pokojného stavu in Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.), Sborník statí z diskusních fór o rekodifikace občanského práva. Praha 2006, str. 120n.

¹¹⁴⁾ Knapp, V. Quieta non movere, Právní praxe 3/1995, str. 271

pohled nepůsobí obtíže; ty ale vznikají, pokusíme-li se definovat, kdy jde o stav nepokojný.

V. Knapp ve svém zásadním díle věnovaném pokojnému stavu ¹¹⁵⁾ vychází ze systémové souvislosti § 5 a § 6, když za nepokojný stav považuje takový, proti kterému je přípustná svépomoc; závěr však sám považuje za „*nikoli nespory*.“ Vyjdeme-li z myšlenky, že každý stav je buď pokojný nebo nepokojný a třetí možnost není, pak, dle Knappovi koncepce, jde po dobu zásahu o stav nepokojný, po jeho skončení ovšem již o stav pokojný. Uvážíme-li pak, že ochrana je vždy poskytována poslednímu pokojnému stavu, nemohl by se držitel po skončení zásahu ochrany s úspěchem domáhat, neboť rušitel by již nastolil pokojný stav, který by mu prospíval. Lze proto souhlasit s J. Spáčilem, že nastíněné řešení „...nelze přijmout, neboť doba, ve které lze užít svépomoc představuje jen krátký časový okamžik, během kterého je prakticky nemožné obrátit se na příslušný orgán.“ ¹¹⁶⁾ Domnívám se, že pojmy zásah a nepokojný stav nejsou totožné. Lze to vyjádřit tak, že každý zásah je sice nepokojný, ale nikoli každý nepokojný stav je ještě zásahem. Nepokojný stav sice zásahem počíná, trvá však déle, tj. i po jeho skončení - právě v této době se může rušený domáhat ochrany u příslušného orgánu.

Otázkou zůstává, jak dlouho po zásahu ještě nepokojný stav trvá, tj. v jaké době se lze ochrany dovolat. Teoreticky jistě lze říci, že pokojnost třeba posoudit podle doby, po kterou trvá a dle toho, zda není nikým rušen; pro praktické potřeby by však bylo vhodnější zvolit řešení, platící za doby ABGB, totiž stanovit zákonnou lhůtu, ve které by se rušený mohl na příslušný orgán obrátit. Stále více se dnes ozývají hlasy po takovém řešení. ¹¹⁷⁾

Držba jako pokojný stav musí být zasažena, tj. držitel je ve výkonu své držby rušen nebo je jí zbaven. Tak může být zasažen držitel věci, je-li část jím drženého pozemku svémocně zabrána jinou osobou, nebo je zasažen držitel práva, znemožní-li mu soused

¹¹⁵⁾ Knapp, V. *Quieta non movere*, Právní praxe 3/1995, str. 265n.

¹¹⁶⁾ Spáčil, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*, 2. vydání, Praha 2005, str. 233

¹¹⁷⁾ Srov. např. Spáčil, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*, 2. vydání, Praha 2005, str. 233, Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. *Občanské právo hmotné*. Díl I., 4. vydání, Praha 2005, str. 263

dosud pokojné čerpání vody ze studně na jeho pozemku. Zásah musí být zřejmý, tj. na první pohled seznatelný.¹¹⁸⁾ Přestože zřejmost důkazní řízení nevyžaduje, je třeba mít za prokázané, že tu byl pokojný stav. Vystává otázka, zda může zásah spočívat jen v lidském chování, nebo i v okolnostech na lidské vůli nezávislých. ABGB (§ 339) otázku zodpověděl záporně - i z jeho dikce vyplývalo, že zásah musí spočívat vždy v lidském jednání („*At' je držba jakákoliv, nikdo není oprávněn, aby ji svémocně rušil.*“) Současná formulace je však jiná (srov. „*Došlo-li...*“) a Knapp se proto domnívá, že zásah může nastat čímkoli. J. Spáčil však zastává opačné stanovisko.

Je třeba vzít v úvahu, že cílem posesorní ochrany je zakázat zásah, resp. uložit obnovení předchozího stavu - tyto povinnosti musí být vždy uloženy konkrétní osobě. Lze proto soudit, že přebíhají-li např. domácí zvířata na sousední pozemek, spočívá zásah v lidském chování jaksí *zprostředkovaně*, přesněji nikoli v aktivním lidském jednání, ale v jeho opomenutí. I opomenutí je však projevem lidského chování a třeba proto soudit, že zásah v lidském jednání spočívat bude, neboť vždy musí být někomu přičitatelný.

Pro úplnost možno říci, že musí jít o chování svémocné - nelze se bránit takovému chování, ke kterému je jednající oprávněn (zákonem, soudním rozhodnutím atp.).

Orgánem státní správy, který ochranu poskytuje, je dle § 64 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích pověřený obecní úřad. Ochrana i rozhodnutí mají předběžnou povahu, neboť jen v řádném petitorním řízení může být rozhodnuto o subjektivním právu. Rozhodnutí obecního úřadu není podmínkou soudního řízení, pokud tu je, není pro soud nijak závazné. Rozhodne-li soud v rámci soudního řízení, rozhodnutí správní pozbývá účinnosti.¹¹⁹⁾

Ohledně orgánů, které by měly posesorní ochranu poskytovat, proběhla v odborné literatuře rozsáhlá diskuse. Byl vůbec zvažován přístup ABGB, totiž zda nemá být ochrana poskytnuta výslovně jen držbě, a to v rámci soudního řízení. Jde o otázky

¹¹⁸⁾ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. Díl I.,4. vydání, Praha 2005, str. 263

¹¹⁹⁾ Knapp, V. *Quieta non movere*, Právní praxe 3/1995, str. 265n.

řešené zejm. v souvislosti s příští občanskoprávní kodifikací a budou proto v následující kapitole rozebrány podrobněji.

Druhým prostředkem ochrany oprávněného i neoprávněného držitele je svépomoc vymezená v § 6: „*Jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je takto ohrožen, přiměřeným způsobem zásah sám odvrátit.*“ Svépomoc třeba odlišit od svémoci, tj. libovůle. Je-li svépomoc za stanovených podmínek dovoleným a vlastně i žádoucím prostředkem právní ochrany, svémoc ve vztazích mezi lidmi připustit nelze.

Bylo řečeno, že svépomoc je prostředkem obrany jakéhokoli držitele; citované ustanovení však váže přípustnost svépomoci na neoprávněný zásah *do práva*. Neoprávněný držitel žádného práva nemá a dalo by se proto usuzovat, že mu tento prostředek ochrany svědčit nemůže. Vezmeme-li však na zřetel, že smyslem dovolené svépomoci je vlastně ochrana proti svémoci, je třeba citované ustanovení vykládat extenzivně a svépomoc dovolit i proti zásahu do faktického – pokojného stavu, tak jak byl vymezen v § 5 ObčZ.¹²⁰⁾

Svépomoc je výjimečná a je dovolena jen za přísně vymezených podmínek: musí zde být neoprávněný zásah jakožto svévolná měna faktického – pokojného stavu, právo, resp. pokojný stav výše vymezený, zásah hrozící bezprostředně, tj. buď zjevně připravovaný, nebo již nastalý. Zásah musí být odvrácen přiměřeným způsobem, tj. přiměřenými prostředky, které musí odpovídat chráněným hodnotám.¹²¹⁾

¹²⁰⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str.

¹²¹⁾ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. Díl I.,4. vydání, Praha 2005, str. 265

IV.3. Žalobní ochrana oprávněného držitele

Petitorní ochrana svědčí jen držiteli oprávněnému, vyplývá z § 126 odst. 2 a nepřímo i z § 130 odst. 2. Držitel se tak může (jako ten, kdo je oprávněn mít věc u sebe), domáhat obdobné právní ochrany, jaká náleží vlastníku věci, tj. má právo na ochranu proti tomu, kdo do jeho práva neoprávněně zasahuje, zejm. se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neoprávněně zadržuje. Má tedy k dispozici obdobu žaloby na vydání věci a obdobu žaloby zápůrčí. Třeba dodat, že tyto žaloby nelze uplatnit vůči vlastníkovi, který má právo silnější.

Spáčil nastiňuje zajímavou otázku, totiž zda vůbec se může oprávněný držitel vůči neoprávněnému uplatnit, „*neboť okamžikem vzniku neoprávněné držby zanikne držba oprávněná a žalující držitel je tedy „bývalým“ oprávněným držitelem.*“¹²²⁾ Poukazuje na rozdílnou povahu vlastnického práva, které ztrátou držby ani detence nezaniká. Považujeme-li však oprávněnou držbu za subjektivní právo, je třeba poskytnout jí žalobní ochranu; jistě to bylo smyslem i citovaných ustanovení. Extenzivním výkladem § 126 odst. 2 a § 130 odst. 2 lze proto dovést, že „bývalý“ oprávněný držitel bude chráněn.

Pokud jde o ochranu držitele práva, třeba vždy vyjít z povahy drženého práva a užít žaloby, která k jeho ochraně přísluší.

¹²²⁾ Spáčil, J. Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, Praha 2005, str. 238

Kapitola V. Držba de lege ferenda

V.1. Úvahy nad platnou právní úpravou

Právní regulace by neměla být ani příliš rozsáhlá, ani příliš kasuistická, měla by být jasná, výstižná a natolik obecná, aby zakotvila základní zásady a principy použitelné na rozmanité reálné situace. Vede-li však k vícerym závěrům, nejednotné judikatuře a rozsáhlým odborným diskusím (a to i v otázkách zásadního charakteru), třeba usoudit, že je stručná až přespříliš a že jsou zde otázky, ke kterým by mlčet neměla.

Nezazní zde poprvé, že platná úprava institutu držby až příliš stručná je. Nicméně, je třeba podotknout, že úprava držby je stabilní, neboť od rozsáhlé novely občanského zákoníku č. 509/1991 Sb. k jejím změnám nedošlo, za tu dobu byly ustáleny její pojmy i principy, mnohé sporné otázky se podařilo překlenout výkladem, k mnohým z nich našla právní věda i praxe shodný postoj. Významným způsobem přispívá i judikatura Nejvyššího soudu a na ní navazující, dá se říci konstantní a ustálená judikatura. Jak napovídají ohlasy praxe ¹²³⁾, za takové situace možno považovat současnou úpravu za vcelku uspokojivou a, což je rozhodující, v zásadě vyhovující praktickým potřebám. Pojmy a principy byly vžity i laickou veřejností.

Přesto, zůstávají zde momenty, které si novelizaci zaslouží a které výslovnou právní úpravu přímo vyžadují. Stejně tak možno zmínit momenty, které snad nejsou problémem nejpalcivějším, ale jejichž změna by byla změnou žádoucí. Konečně pak možno vyzdvihnout i prvky, které současným potřebám vyhovují. Předchozí kapitoly věnovaly přednostem i slabinám úpravy držby detailnější pozornost - na tomto místě třeba shrnout naznačené závěry a zamyslet se nad možnostmi zlepšení v rámci budoucí právní úpravy.

Úvahy však netřeba vést pouze abstraktně, ale i vzhledem ke konkrétnímu legislativnímu dílu, kterým je budoucí občanský zákoník. Práce na něm započaly již

¹²³⁾ *Spáčil, J.* Nad návrhem nového občanského zákoníku, zejm. nad úpravou některých věcných práv. Právní zpravodaj 6/2003, str. III.

před osmi lety a nyní již je na světě návrh zákona, který byl po připomínkovém řízení zaslán v průběhu ledna letošního roku do Legislativní rady vlády. Před námi je tak konkrétní návrh přinášející dnes již pravděpodobnou budoucí podobu úpravy držby - datum jeho účinnosti bylo navrženo k 1.1.2012.

V rámci budoucí kodifikace nelze hovořit jen o dílčích změnách a doplňcích - návrh pojímá úpravu držby zcela jiným způsobem než úprava současná. Zejm. po stránce kvantitativní (návrh věnuje držbě 23 paragrafů), ale i po stránce kvalitativní (uvidíme dále). Přesto, mnohé z jeho ustanovení nebudou čtenáři cizí, neboť základními inspiračními zdroji kodifikace byl vládní návrh zákona z roku 1937 a právě všeobecný občanský zákoník rakouský, jehož mnohá ustanovení již byla v rámci předchozích kapitol přiblížena. Zpracování budoucí rekodifikace by vyžadovalo samostatnou práci. Vzhledem k stále probíhajícímu legislativnímu procesu a s vědomím ještě možných změn, bude se text dále zabývat hlavními principy a koncepčními změnami institutu držby.¹²⁴⁾

V.2. Současná úprava držby v konfrontaci s úpravou budoucí

Současnou úpravu držby v rámci platného ObčZ nalezneme v části druhé, věnované právům věcným, hlavě první, věnované právu vlastnickému. Její **zařazení** mezi obecnou úpravu vlastnického práva a úpravu nabývání vlastnictví je však nelogické a je již delší dobu kritizováno. Návrh proto držbu řadí v části třetí, věnované absolutním majetkovým právům, hlavě první, věnované věcným právům, a to hned do jejího prvního dílu - předchází tak úpravě vlastnictví a věcným právům k věci cizí. Objevila se sice kritika požadující předřazení úpravy práva vlastnického jakožto institutu významnějšího¹²⁵⁾, lze však přijmout koncepci řadit tématicky spjaté instituty od

¹²⁴⁾ Aktuální znění návrhu občanského zákoníku dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Navrh_obcanskoho_zakoniku_090108_s%20obsahem.pdf. Znění důvodové zprávy dostupné na: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/duvodova_zprava%20OZ_090108.pdf

¹²⁵⁾ *Spáčil, J.* Nad návrhem nového občanského zákoníku, zejm. nad úpravou některých věcných práv. Právní zpravodaj 6/2003, str. III.

jednodušších ke složitějším a od obecných k zvláštním.¹²⁶⁾ Netýká se to jen oblasti věcných práv, obdobně např. darování předchází koupi a výpůjčka předchází nájem.

Současná **koncepte** držby skládající se z animus possidendi a corporalis possessio je tradiční a platná již od dob ABGB. Přestože bylo třeba přizpůsobit ji modernímu pohledu na předmět držby, domnívám se, že obtíže se podařilo překlenout a význam pojmu corpus possessionis je i ve vztahu k držbě práva ustálený. Zajímavá je myšlenka Knappové směřující k setření rozdílu mezi držbou a detencí.¹²⁷⁾ Není to myšlenka nová, je vlastní právním řádům jiných evropských států, např. Německa a Francie. Našemu právnímu prostředí je však cizí a její přijetí by vyžadovalo zásadní změnu pojetí vztahu držby a detence a jejich kvantitativně rozdílnou úpravu. Návrh takovou cestu nevolí a zachovává koncepci tradiční, hovoří se dokonce o tom, že „...rozdl mezi držitelem a detentorem bude vyjádřen důsledněji, neboť v praxi někdy vznikají problémy při rozlišování obou těchto stavů.“¹²⁸⁾

Dualistická koncepte **předmětu držby** již byla překonána a její zachování v platném ObčZ nemá opodstatnění; již vládní návrh z roku 1937 navrhoval ji opustit. Lze proto jen uvítat § 901 návrhu, podle kterého „*Držitelem je ten, kdo vykonává právo pro sebe.*“ Rovněž třeba kladně ohodnotit formulačně přesnější vymezení drženého práva jako takového, „...*které lze právním jednáním převést na jiného a připouští trvalý nebo opakovaný výkon.*“ (§ 902 odst. 1). Již výše bylo řečeno, že by bylo vhodné zakotvit to, co stanovil ABGB, tedy že držet lze jen práva, která jsou předmětem právního obchodu. Návrh tak činí, volí však vhodnější a současné době uzpůsobenou formulaci.

Zcela nové je ustanovení § 902 odst. 2 : „*Osobní právo není předmětem držby, ani vydržení. Kdo však vykonává osobní právo poctivě, je oprávněn své domnělé právo vykonávat a hájit.*“ Zajímavá je zejm. věta druhá, která našla inspiraci v § 1458 ABGB. Jde o to prozatímně takový faktický stav zachovat, a to až do doby, než o něm bude

¹²⁶⁾ Srov. obecnou část důvodové zprávy.

¹²⁷⁾ Knappová, M. Držba. Právo a zákonnost 10/1992, str. 579n.

¹²⁸⁾ Eliáš, K., Zuklínová, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, Praha 2001, str. 183

konečným způsobem rozhodnuto.¹²⁹⁾ Může existovat např. domnělý rodičovský poměr, v němž třeba poctivě vykonávaným právům poskytnout náležitou ochranu.¹³⁰⁾

Pokud jde o otázku **nabývání držby**, ta zcela stojí mimo zájem současné právní úpravy. Není jistě zapotřebí přistoupit k až kasuistické úpravě nabývacích aktů, jak to učinil ABGB, nicméně možno uvažovat o tom, že se nejběžnější uchopovací jednání v úpravě zmíní. Domnívám se ale, že není-li úplný výčet možný a nečiní-li v praxi tato otázka obtíže, může být zachován současný stav.

Snahou autorů nového zákoníku je okamžik nabytí zakotvit, a to vzhledem k zásadním právním následkům oprávněné i neoprávněné držby.¹³¹⁾ Nejde však ani tak o vyjádření nabývacích aktů, jakož o postihnutí skutečnosti, že držba vlastnického práva a držba ostatních práv nabývá se jiným způsobem, zejm. proto, že corpus possessionis u držby práva tradičně vymezit nelze. Dle mého názoru je proto budoucí úprava zdařilá: „*Vlastnické právo drží ten, kdo se věci ujal, aby ji měl jako vlastník.*“ (§ 903 odst. 1) „*Jiné právo drží ten, kdo je počne vykonávat jako osoba, již takové právo podle zákona náleží, a komu jiné osoby ve shodě s ním plní.*“ Přivítat lze zejm. výslovné zakotvení faktu, že k výkonu obsahu práva musí vždy docházet s vědomím a ve shodě s druhou stranou. Ustanovení § 904 hovoří pak o tom, že držbu lze nabýt jak vlastní mocí toho, kdo se držby ujímá, tak i převodem nebo přechodem. Tehdy však bude novému držiteli svědčit jen to, co dosavadní držitel na nabyvatele převedl.

K otázce **zániku držby** platná úprava mlčí, nicméně výkladem lze poměrně jasně dovodit, že k zániku dochází ztrátou alespoň jednoho z konstitutivních znaků držby. Co však již tolik zřejmé není a bylo by proto vhodné v úpravě zakotvit, že totiž zánik držby nepůsobí neuzívání předmětu držby a ani smrt či zánik držitele. Budoucí zákoník mezeru zaplňuje, když toto stanoví ve svém § 922 odst. 2. Zároveň však upravuje i

¹²⁹⁾ Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl VI., Praha 1937, str. 447n.

¹³⁰⁾ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář, Praha 2008, str. 568

¹³¹⁾ Eliáš, K., Zuklínová, M. Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, Praha 2001, str. 183

zánik animo a zánik corpore a také to, že „*Držba rovněž zaniká, je-li z ní držitel vypuzen a neuchová si ji svépomocí nebo žalobou.*“ (§ 922 odst. 1).

Problematika týkající se **subjektů držby** činí dnes obtíže zejm. v souvislosti s otázkou dobré víry (srov. dále); jinak je v zásadě možno dovodit pravidla prostřednictvím interpretace. Návrh počítá s § 923, dle kterého se spoludržba „*řídí přiměřeně ustanoveními o držbě a o společných právech.*“ To je jistě správné a i dnes platné.

Zásadní otázkou je úprava **druhů držby**. Již výše bylo řečeno, že totožnost podmínek nezbytných pro vydržení s podmínkami zvýhodnění držitele při jeho vypořádání s vlastníkem je jedním z nedostatků současné právní úpravy. Již delší dobu se proto volá po členitějším dělení držby. Jako vhodné jeví se ponechat stávající úpravu oprávněné držby, která by zůstala předpokladem vydržení předmětného práva. Koncepce oprávněné držby vyhovuje, byly vysvětleny její pojmy i principy, jasná je *dobrá víra se zřetelem ke všem okolnostem*, otázky skutkového i právního omylu. Žádoucí by bylo zakotvit poté držbu poctivou, přinášející držiteli výhodnější postavení při jeho vypořádání s vlastníkem. Poctivá držba by měla být charakteristická mírnějšími podmínkami než držba oprávněná, např. jen požadavkem subjektivní dobré víry.

Návrh občanského zákoníku skutečně složitější dělení přináší. V § 905 se stanoví: „*Kdo drží na základě právního důvodu, anebo kdo se ujme držby svou mocí, aniž tím ruší cizí držbu či jiné právo, je oprávněný držitel.*“ Na první pohled je zřejmé, že podmínky oprávněné držby se zpřísnují. Zatímco dnes je možno získat oprávněnou držbu i na základě neplatného či domnělého titulu, budoucí návrh vyžaduje titul platný. J. Spáčil k věci podotýká ¹³²⁾, že jde o značný krok zpět a dodává, že pro plynulé fungování právních vztahů je dnes třeba spíše postavení oprávněného držitele posílit, ne ho zeslabovat. Kvituje naopak novou úpravu nabytí vlastnického práva od neoprávněného, „*...která nabyvatele chrání v dosud neobvyklé míře.*“ Jde o jednu ze

¹³²⁾ Spáčil, J. Věcná práva v návrhu nového občanského zákoníku in Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.), Sborník statí z diskusních fór o rekodifikace občanského práva. Praha 2006, str. 134n.

zásadních změn, které budoucí zákoník přináší a která i v této oblasti částečně kompenzuje výše zmíněné přísnější podmínky oprávněné držby.

Držba poctivá je pak v návrhu formulována takto: „*Kdo má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává, je poctivý držitel. Nepoctivě drží ten, kdo ví nebo komu musí být z okolností zjevné, že vykonává právo, které mu nenáleží.*“ (§ 906 odst. 1) Koncepce poctivé držby je tak, zdá se, formulována obdobně, jako koncepce dnešní držby oprávněné. Souhlasím proto s názorem ¹³³⁾, že nepřináší-li nové vymezení též novou obsahovou náplň, by bylo vhodnější ponechat stávající ustálené pojmy, na které si praxe i teorie zvykla.

V otázce dobré víry třeba uvítat zakotvení vztahu dobré a zlé víry mezi zástupcem a zastoupeným (§ 906 odst. 2). Podle návrhu jde nepoctivost zástupce k tíži zastoupeného, ledaže držitel v dobré víře zvláště zástupci přikáže, aby se držby ujal anebo aby ji vykonával. Rovněž již citelně chyběla výslovná úprava okamžiku změny kvality držební vůle, ke které často dochází během soudního sporu týkajícího se předmětu držby. Navrhuje se proto stanovit, že poctivý držitel stává se držitelem nepoctivým nejpozději v okamžiku doručení žaloby; samozřejmě za předpokladu, že té bylo následně vyhověno (§ 908).

Co se týče **postavení oprávněného a neoprávněného držitele**, za zásadní nedostatek platného zákoníku třeba zmínit absenci úpravy postavení držitele práva. Proto lze jen uvítat § 915 návrhu, dle kterého se ustanovení upravující postavení držitele vlastnického práva užití přiměřeně i na držitele ostatních práv. Jinak je věcný obsah předmětných ustanovení nyní v zásadě vyhovující; kritika se týká spíše nevhodně užitých formulací. Návrh se obsahově od současné úpravy příliš neliší, volí však dikce vhodnější. Dnešní zavádějící formulace „držitel má stejná práva jako vlastník“ je nahrazena demonstrativním výčtem držitelových oprávnění (§ 909 odst. 1). Rovněž je např. právnicky přesně řečeno, že oprávněnému držiteli náleží užitky věci, které za jeho klidné držby dospěly a byly vybrány (§ 909 odst. 2). V otázce náhrady nákladů objevuje

¹³³⁾ Spáčil, J. Nad návrhem nového občanského zákoníku, zejm. nad úpravou některých věcných práv. Právní zpravodaj 6/2003, str. IV.

se výslovná úprava nákladů učiněných ze záliby či pro okrasu (§ 911). V otázce jiných než nutných nákladů nepoctivého držitele odkazuje se výslovně na úpravu upravující nepřikázané jednání (§ 914).

Otázka **ochrany držby** stala se v poslední době předmětem odborného zájmu. Diskutována je zejm. otázka, má-li být ochrana poskytována pokojnému stavu, jak je tomu dnes, nebo výslovně jen držbě, jak tomu bylo za platnosti ABGB. Zásadní otázkou je také posoudit, má-li být ochrana ponechána v kompetenci správních úřadů, nebo má být přenesena na soudy.

Současný stav kritizuje zejm. J. Nykodým.¹³⁴⁾ Poukazuje na okolnost, že důvod přenesení ochrany na správní orgány, totiž blízkost k občanům a znalost místní situace, není příliš relevantní, nejvýše v malých obcích. Zdůrazňuje, že tato složitá problematika je rozhodována nekvalifikovanými osobami. Rozhodování o soukromoprávním vztahu by mělo být svěřeno soudu, nikoli orgánu správnímu, který není nezávislý. J. Spáčil obdobně podotýká¹³⁵⁾, že obecní úřady postrádají nestrannost, jsou-li obce často největšími vlastníky pozemků ve svém obvodu. Opačně argumentuje např. J. Dvořák.¹³⁶⁾ Správní řízení je poměrně rychlé a pružné, navíc ulehčuje soudům, které jsou již nyní neúměrně zatíženy.

Věc není jednoduchá, přesto se domnívám, že by pravomoc měla být obecním úřadům ponechána. Aby byla ochrana smysluplná, vyžaduje poměrně rychlé řízení, které pro vytíženost soudní moci není dnes příliš myslitelné. Navíc je rozhodováno o faktickém stavu, nikoli o právních otázkách.

Budoucí právní úprava problematiku trochu komplikuje, když se ve svém § 916 vrací ke koncepci ABGB a ochranu poskytuje výslovně jen držbě. O orgánech, které ochranu poskytují, zákoník nestanoví nic. Lze proto předpokládat, že jím bude soud, nestanoví-li zvláštní předpis jinak. Z tohoto pohledu lze souhlasit s názorem J.

¹³⁴⁾ Nykodým, J. Ochrana pokojného stavu in Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.), Sborník statí z diskusních fór o rekodifikace občanského práva. Praha 2006, str. 120n.

¹³⁵⁾ Spáčil, J. Držba v návrhu nového občanského zákoníku. Právní praxe 6/1998, str. 451

¹³⁶⁾ In Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.), Sborník statí z diskusních fór o rekodifikace občanského práva. Praha 2006, str. 132

Spáčila¹³⁷⁾ , totiž že ponechala-li by se ochrana orgánům správním, výrazně by se projevila nekvalifikovanost úředních osob – zde již bude rozhodováno nikoli o pokojném stavu, ale o právních otázkách. Tato by pak byla ještě o to více podtržena budoucí složitou úpravou.

Návrh zavádí nově ochranu držby před účinky sousední stavby, a to již v době, kdy je stavba prováděna (§ 917). Obdobné platí i při jejím odstraňování (§ 918). Jde tu o obnovu úpravy, jakou znal již ABGB (§ 340n.). Ve stručnosti lze říci, že držitel je chráněn již před takovým rušením držby, které spočívá jen v „pouhém“ jejím ohrožení. Zároveň se podotýká, že zohlednit je třeba zájmy obou stran a nevycházet jen z bezvýhradné ochrany držitele.¹³⁸⁾

Konečně ustanovení § 919 až § 921 hovoří o uchování držby. Je upravena svémocná ochrana držby i ochrana žalobní, byl-li držitel z držby vypuzen. Zákoník zakotvuje skutkové podstaty vypuzení z držby, zvláště pro právo vlastnické, zvláště pro práva ostatní. Za vypuzení pokládá se svémocné ujmutí držby (nekonstituuje-li držbu oprávněnou), vetření a vloudění se v držbu potajmu či lstí a zneužití prekaria (§ 920 odst. 1, 2). O vypuzení z držby ostatních práv půjde v případě, „...*když druhá strana odepře plnit, co dosud plnila, když někdo zabrání výkonu práva, nebo již nedbá povinnost zdržet se nějakého konání.*“ (§ 920 odst. 3). Při vypuzení má druhá strana možnost bránit se námitkou, že „...*žalobce získal držbu proti žalovanému tak, že ho sám z držby vypudil.*“ (§ 921 odst. 1) Z důvodu právní jistoty je pak žalobní právo i právo námitky omezeno prekluzivní objektivní i subjektivní lhůtou (§ 921 odst. 2).

Návrh budoucího občanského zákoníku je úctyhodným legislativním dílem. V oblasti držby precizuje mnohá ustanovení současné právní úpravy a zodpovídá otázky, které dosud nebyly legislativně řešeny. Zásadnější výtky zazněly v souvislosti s koncepcí držby oprávněné a poctivé, neboť, jak se zdá, nebylo zvoleno řešení optimální. Bylo by možno zapřemýšlet nad ponecháním současné koncepce držby

¹³⁷⁾ In Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.), Sborník statí z diskusních fór o rekodifikace občanského práva. Praha 2006, str.128

¹³⁸⁾ Srov. zvláštní část důvodové zprávy k § 917 a § 918

oprávněné a zakotvit držbu poctivou, coby kategorii slabšího postavení a mírnějších podmínek. Zároveň možno podotknout, že zpřesnění právní úpravy stalo se na úkor jejího rozsahu. Některé otázky by výslovně řešeny být nemusely, zejm. lze-li je spolehlivě dovodit výkladem. Je ovšem pravdou, že upravuje-li zákoník některé aspekty podrobně, bylo by nekoncepční o jiných úplně pomlčet. Podrobná úprava je cestou, kterou si občanský zákoník zvolil, a to nejen v oblasti institutu držby - návrh čítá celých 2885 paragrafů. Doufejme proto, že poslouží účelu, který si vytyčil – pomoc a ulehčení praxi.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo pojednat o jednom z nejstarších institutů občanského práva, který pro svou zvláštní povahu, nejednotnou koncepci, bohatou historii, zajímavý vývoj na území České republiky a, s nadsázkou, i pro stručnost platných právních ustanovení nabízí široký prostor pro teoretické zkoumání a vlastní zamyšlení. Promítá v sobě nejrůznější právní zásady, jakož i hodnoty, které jsou vlastní celé právní regulaci, pro svou úzkou spjatost s právem vlastnickým upravuje jedny ze základních a nejdůležitějších soukromoprávních vztahů. Jeho dosah je ale nepoměrně širší. Uvědomíme-li si, že držet lze nejen věci, ale i práva, která připouštějí trvalý či opětovný výkon, dostáváme se i do roviny dalších věcných práv, některých práv závazkových, práv k nehmotným statkům. Institut držby dopadá na právní postavení subjektů a jejich vzájemné vztahy v široké občanskoprávní oblasti.

Zpracování diplomové práce umožnilo vrátit se zpět ke kořenům držby v právu římském, k právně-teoretickému zkoumání pojmu i podstaty subjektivního práva, k právním dějinám při sledování minulých občanskoprávních kodifikací. V rámci občanského práva bylo třeba zamyslet se obecně nad kategorií vůle a její relevancí pro právní normy, nad věcmi v právním smyslu a kategorizací subjektivních práv, nad problematikou právnických osob, zejména tvorbou a projevem jejich vůle, nad otázkou nabývání práv k věcem nemovitým. Předmět institutu držby však zdaleka vyčerpán nebyl. Nabízí se otázka vydržení jakožto nejvýznamnější právní následek oprávněné držby, stejně tak zvláštnosti ochrany držby v aspektech procesních; tyto pak ještě více podtrhují vhodnost „multidisciplinárního“ pohledu na tento institut.

Práce čerpá z poměrně bohaté knižní i časopisecké literatury, ale i z rozhodovací praxe, zejm. judikatury Nejvyššího soudu. Přibližuje akademické diskuse vedoucí k dnes již ustáleným právním názorům a snaží se přispět k otázkám, které byly dosud řešeny jen sporadicky. Naznačené závěry a vlastní úvahy nejsou předkládány jako jediné správné a obecně platné – jejich cílem bylo přispět k lepšímu pochopení problematiky a nabídnout snad i jiné než dosud předkládané pohledy. Mnohé otázky

nejsou vyřešeny dodnes a jen čas, budoucí úprava a zejména konkrétní případy ukáží, které z tezí jsou v praxi využitelné a který z názorů převáží.

V rámci nové občanskoprávní kodifikace držba dozná, zdá se, podstatných změn. Vypořádat se s nimi bude muset zejména právní praxe, významně je však pocítí i akademické prostředí. Otázky držby proto nelze odmítat, ani považovat za vyřešené. Naopak - úvahy o držbě získají ve světle budoucí úpravy nový rozměr.

Seznam literatury

- Bartošek, M.* Dějiny římského práva, 2.přepracované vydání, Praha: Academia, 1995
- Blaho, P.* Niektoré teórie o držbe a ich kritika, Právny obzor č. 9, 1972
- Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.* Teorie práva, Praha: Eurolex Bohemia, 2001
- Čermák, K.* Držba a průmyslová práva. Bulletin advokacie č.10, 1999
- Eliáš, K. a kol.* Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek, Praha: Linde Praha, a.s, 2008
- Eliáš, K., Zuklínová, M.* Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde, a.s., 2001
- Heyrovský, L.* Dějiny a systém soukromého práva římského, čtvrté opravené vydání, Praha: Otto, 1910
- Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek M.* Římské právo, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 1995
- Knapp, V.* Quia non movere, Právní praxe č. 3, 1995
- Knapp, V.* Teorie práva. Praha: C.H.Beck, 1995
- Knappová, M.* Právní subjektivita a způsobilost k úkonům v československém občanském právu, Praha: Nakl. Československé akademie věd, 1961
- Knappová, M.* Držba. Právo a zákonnost č. 10, 1992
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.* Občanské právo hmotné. Díl první. 4. vydání, Praha: ASPI, a.s., 2005
- Krčmář, J.* Právnícké názvosloví a právní pojmy. Právník 1933, roč. LXXII.
- Krčmář, J.* Randův jubilejní památník. Praha: Právnícká fakulta UK, 1934
- Randa, A.* Která práva jsou předmětem držení, Právník 1876
- Randa, A., Šikl, H.* Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém, Praha: Otto, 1890
- Randa, A.* Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém, editor J. Spáčil, reprint původního vydání, Praha: ASPI, a.s., 2008
- Rebro, K., Blaho P.* Římske právo, 3. vydání, Bratislava – Trnava: Iura Edition, 2003

- Rouček, F., Sedláček, J.* Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl I. Praha: V. Linhart, 1935
- Rouček, F., Sedláček, J.* Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl VI., Praha: V.Linhart, 1937
- Sekaninová, E.* Poznámka k ochraně držby a ztrátě dobré víry. Socialistická zákonnost č.9, 1985
- Smetánka, B.* Ještě jedna poznámka k ochraně držby a ztrátě dobré víry. Socialistická zákonnost č.6, 1986
- Spáčil, J.* Poznámky k vymezení pojmu držba. Právník č. 5, 1994
- Spáčil, J.* Držba v návrhu nového občanského zákoníku. Právní praxe č. 6, 1998
- Spáčil, J.* Může oprávněný držitel převést vlastnictví k věci? Právní rozhledy č. 9, 2000
- Spáčil, J.* Neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba. Právní rozhledy č. 5, 2000
- Spáčil, J.* Ještě k nabytí od nevlastníka v judikatuře. Právní rozhledy č. 5, 2001
- Spáčil, J.* Oprávněná držba a vydržení v nejnovější judikatuře Nejvyššího soudu. Bulletin advokacie č. 1, 2003
- Spáčil, J.* Nad návrhem nového občanského zákoníku, zejm. nad úpravou některých věcných práv. Právní zpravodaj č. 6, 2003
- Spáčil, J.* Právnícká osoba, stát, držba a vydržení. Právo a podnikání č. 5, 2004
- Spáčil, J.* Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. doplněné vydání, Praha: C.H.Beck, 2005
- Svoboda, P.* Právní jednání obce. Bulletin advokacie č.1, 2000
- Vašíček, M.* Může soud slovní spojení „stejná práva“ vykládat restriktivně? Právní rozhledy č. 12, 2000
- Švestka, J., Dvořák, J., Tichý, L. (eds.),* Sborník statí z diskusních fór o rekodifikace občanského práva. Praha: ASPI, a.s., 2006
- Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.* Občanský zákoník I. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2008

Tilsch, E. Občanské právo rakouské. Část všeobecná. Praha 1910

Trimaj, I. K návrhu zásad novelizácie občianskeho zákonníka, Právny obzor č. 1, 1980

Turek, J. Evidence nemovitostí nebo pozemkové knihy? Socialistická zákonost č. 4,
1970

Possession as a legal situation (material perspective)

The aim of my thesis is to analyse one of the oldest and the most debatable legal institute of civile law. Possession has a very rich history and the jurisprudence devotes a constant attention to it. The reason for my research is to interpret the concept of tenure under the Czech law in force, to consider the positive qualities and the negations of the institute and to aim at prepared legal regulation of possession within the bounds of future Civil Code.

The thesis is composed of five chapters, each of them dealing with different aspects of tenure. Chapter One is introductory and is subdivided into three parts. Part One explains that the general institution of tenure does not exist and argues for the significance of tenure . Part Two documents the development of the enactment of tenure and tries to put near the controversies about its legal character. Part of the jurisprudence argues for a subjective right of tenure, while the other part seems it like a matter of fact only. Part Three describes the legal status of possession under the Czech law in force.

Chapter Two is concerned with the general questions of tenure. The chapter consists of four parts. Part One focuses on two basic factors of possession, *corpus possessionis* and *animus possidendi*. Part Two outlines how the person in possession can acquire or lose his tenure. Part Three characterises the objects of possession and analyzes which things and rights can be held by the possessor, while Part Four describes the person in possession.

The question about the types of tenure is the theme of Chapter Three. Part One focuses on the historical comparison, while the following parts deal with the czech law in force. Part Two highlights the terms “good faith” and “bad faith” and endeavours to show the differences between the lawful and the wrongful possession. The legal position of the lawful holder is presented in Part Three - this passage describes the rights and the duties of the holder in good faith and illustrates the settlement with the proprietor. Part Four compares the legal position of the illegal holder subsequently.

Chapter Four concentrates on the legal protection of tenure. The text explains that the wrongful possession is not a subjective right and argues for the interdictional protection which is considered as an institution of public law. The protection via an action at law has a private – law character and suits the lawful holder only.

Conclusions and evaluation about possession within the bounds of Civil Code in force are drawn in Chapter Five. Because a new codification of private law is prepared the thesis attempts to compare former and future legal regulation. The study suggests that actual enactment is suitable and need particular amendments only. To review the future regulation is the task for the law in practise.

Klíčová slova

Držba – possession

Vlastnické právo – (right of) ownership

